

» δεχθῶσι τέτοιον ἀγῶνα· ἀμμή διατί κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς ἡγεμόνας
 » εἶναι ὁ πάπας ὀλίγης διαθέσεως, καὶ ἔχει πολλὰ ὀλίγους ὅπου τὸν
 » ἀγαποῦσιν, ὄντας ἐκεῖνος εἰς ὅλους ὀλίγον φιλόανθρωπος, δὲν ἡξεύρω
 » πῶς θέλουσι θελήσει γὰρ ἐμποῦσιν εἰς τέτοιον στάδιον καὶ νὰ ἀντι-
 » σταθοῦσιν εἰς τέτοιαν ἐπικίνδυνον μάχην ».

Σημειώσις Εὐγενίου πρὸς ταῦτα τῆ αὐτῆ ἰδιωτικῆ γλώττη.

« Ἡμπορεῖ κάθε φρόνιμος ἄνθρωπος διαβάζοντας ἀπαθῶς καὶ μὲ
 » φόβον θεοῦ τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα νὰ γνωρίσῃ καλὰ ποταπὴν λύσ-
 » σκην εἶχεν ὁ πάπας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐναντίον ἐκείνου τοῦ ἱεροῦ ἄν-
 » δρος Κυρίλλου· διατί καθὼς φαίνεται εἰς τοὺς ἀρχε' μῆνα Φεβρουά-
 » ριον εἰς κβ' ἔδωκαν ἐγγράφως ἀπὸ τὴν Ῥώμην κάποια παραγγέλ-
 » ματὰ τοῦ Κανάκη τοῦ Ῥώση ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι, νὰ φέρῃ εἰς τὴν Κων-
 » σταντινούπολιν εἰς τοὺς Γεζουίτας καὶ εἰς τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν,
 » καὶ μὲ τὸ μέσον τοῦτο νὰ παρακινήσουν τοὺς αὐθέντας τοὺς μπαί-
 » λους νὰ συνδράμουν με κάθε λογῆς προθυμίαν καὶ σπουδὴν νὰ κά-
 30 » μουςιν ἐναντίον τοῦ Κυρίλλου ὡς || διαλαμβάνουσι τὰ ἄνωθεν γε-
 » γραμμένα, νὰ τον διαβάλλουσιν¹ ὡς ἐπίβουλον καὶ ἀποστάτην εἰς
 » τὸν κρατοῦντα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, καθὼς τὸ ἐκάμασιν, ὡς φαί-
 » νεται, καὶ ἕως τὸ ὕστερον εἶχαν καὶ ἄλλα πολλὰ γραμμένα, διὰ νὰ
 » ἔχῃ εἰς ἐνθύμησιν αὐτὸς ὁ Κανάκης ὁ Ῥώσης νὰ ἴμιλῃ ἐκ στόμα-
 » τος τοῦ πάπα πρὸς τὸν αὐτὸν Κύριλλον καὶ πρὸς κάθε ἄλλον ὅπου
 » ἤθελε ἴμιλῃ τὰ ὅποια ἡμεῖς διὰ τὸ πλῆθος τὰ ἀφήκαμεν, ἐγρά-
 » ψαμεν δὲ μόνον ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἀρκετὸν νὰ δείξῃ ὅλην τὴν κακίαν
 » τῶν παπιστῶν καὶ ὅτι ὅλος ὁ χαλασμός καὶ ἡ φθορὰ τῆς ἐκκλησίας
 » ἀπὸ ἐκείνου προέρχεται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἄξιον σημειώσεως
 » ἔδῶ περισσότερον ἀπὸ ὅλα· φαίνεται νὰ δεινοπαθοῦσι πολλὰ καὶ νὰ
 » τους² κακοφαίνεται νὰ παιδευθῇ τινὰς ἀπὸ τὸ γένος μας εἰς ἄλλον
 » τόπον ἔξω ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὸ φαρμα-
 » κερὸν καὶ θολερὸν ποτὸν ἐδικόν τους· διατί θέλουσι νὰ εἶναι πάντα
 » ἠπατημένος καὶ δουλωμένος εἰς τὸν παπισμὸν καὶ νὰ μὴν εἶναι ἐλεύ-
 » θερος νὰ κρένη τὴν ἀλήθειαν.

» Ποτὲ ὁ μακαρίτης ὁ Κύριλλος φαίνεται νὰ μὴν ἔστειλεν ἄλλον νὰ
 » σπουδάξῃ ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγιώτατον Μητροφάνην τὸν Ἀλεξανδρείας,

¹ γὰ τὸν διαβάλλουσιν   ² νὰ τοὺς

» ὁ ὅποιος ἐκινδύνευσε πολλὰ ἀπὸ τοὺς παπίστας πανταχοῦ, ἀλλὰ ὄχι
 » μέχρι τέλους. Τοῦτο || εἶναι φανερόν εἰς ὅλους. Θεὸς ὁμῶς ὁ ἅγιος σ. 31
 » νὰ φυλάξῃ τὴν ἐκκλησίαν του ἄδολον καὶ ἀκαπήλευτον ἀπὸ ταῖς
 » ἐπιβουλαῖς τῶν ἐχθρῶν ὀρατῶν τε καὶ ἀοράτων καὶ νὰ στέκεται
 » πάντα σταθερῶμένη ἐν τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφη-
 » τῶν, ὄντος ἀχρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν,
 » ἀμήν».

Ἐντεῦθεν τοίνυν ὁ ἐκ Βερροίας σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ὁμόφροσιν ὀρ-
 μηθεῖς, καὶ πάντα κάλων, ὃ λέγεται, μετ' αὐτῶν κινήσας, ἐκβάλλει
 μὲν τοῦ θρόνου τὸν τούτου ἄξιον, γίνεται δὲ παρ' ἀξίαν αὐτὸς ἐγκρα-
 τῆς· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ θανάτου δείκνυσιν ἔργον αὐτὸν, ἀκοντίσας
 τῷ τῆς θαλάττης βυθῷ.

Τούτων δὲ γενομένων, πολλὴ τὴν ἐκκλησίαν εἶχε τότε ἡ ταραχὴ
 καὶ πολλοὶ μὲν τὸν ἐκείνου θάνατον ἀπωλοφύροντο ὡς ἀδίκως γενό-
 μενον, καὶ τοῦτον ὡς τυραννικῶς καὶ ληστρικῶς ἐπιβάντα τοῦ θρόνου
 πολλαῖς ταῖς ὑβρεσιν ἔπλυνον· ἕτεροι δ' αὖθις ἀπεχθῶς πρὸς ἐκείνον
 διακείμενοι, τοῦτον ὡς νομίμως καὶ κανονικῶς τὴν ἀρχὴν διαδεξάμε-
 νον ἀνευφήμουν, καὶ οὕτω πολλαὶ πρὸς πολλοὺς ἦσαν ἐριδες. Ὁ δὲ
 γεννάδας οὗτος, ὠτακουστάς ὃ τι πλείστους ἐκασταχοῦ τῆς πόλεως
 προβαλλόμενος, ἐβούλετο διὰ τούτων μανθάνειν τίς μὲν ὁ περὶ ἐκείνου
 λέγων εἶη χρηστὰ, τίς δὲ ὁ || περὶ αὐτοῦ τάναντία. Καὶ δὴ μαθὼν σ. 32
 ἓνα καὶ Θεόφιλον εἶναι τὸν Κορυδαλλέα τὸν ἐκείνῳ μὲν πολὺν τὸν
 ἔπαινον πλέκοντα καὶ τῆς τελευτῆς μακαρίζοντα¹, τούτῳ δὲ τὰ τῷ
 τρόπῳ καὶ τοῖς ἔργοις πρόσφορα ἐπιφέροντα καὶ τοὺς αὐτοῦ φοιτητάς
 πάντας ἔχοντα ὁμοφρονοῦντας αὐτῷ, ὀπλίζεται μὲν καὶ κατ' ἐκείνου
 πολυειδῶς, οὐχ οὕτω δὲ ὅσον κατ' Εὐγενίου τοῦ ἱεροῦ. Περὶ τούτου
 γὰρ ἔφθη καὶ πλέον τι παρὰ τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις αὐτῷ διακονουμέ-
 νων ἀκηκοῶς, ὅτι δῆλα δὴ² καὶ ἐγκωμίσις ἐτίμησε τὸν παρ' αὐτοῦ
 πνιγέντα, καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν περὶ αὐτοῦ συνεγράψατο.

Μαίνεται τοίνυν ἐκπάγλως, ἓνα τι³ καὶ ποιητικῶς εἶπω, τὸ ἐκείνου
 ἦθος μᾶλλον παραστῆσαι βουλόμενος, ὁ μανία πάση καὶ πρότερον κά-
 τοχος ὢν κατὰ τοῦ ἀνευθύνου τούτου ἀνδρός. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τῶν
 ἰδίων ἐβούλετο πέμψαι τινὰς τὴν οἰκίαν⁴ ἐν ἧ κατώκει ἐρευνήσοντας,
 εἰ ἄρα εὐροίεν τι τῶν περὶ Κυρίλλου γραφέντων αὐτῷ καὶ μετ' αὐ-

¹ μακραρίζοντα   ² δηλαδὴ   ³ τί   ⁴ οἰκείαν

τοῦ τοῦτον ἐπὶ τὸ πατριαρχεῖον ἀπάξοντας ὡς ἀπολογησόμενον τῇ περὶ αὐτὸν συνόδῳ καὶ εὐθύνας παρέξοντα.

σ. 33 Φώτιος· δέ τις ἐν μειρακίοις ἔτι τελῶν, καὶ ποτὲ μὲν τούτῳ || μαθητευόμενος, ποτὲ δὲ τῷ πατριαρχεῖῳ προσεδρεύων καὶ τοῖς καλουμένοις νοταρίοις καταλεγόμενος, γνώμης τε καὶ καθ' ἑαυτὸν εὖ ἔχων καὶ πρὸς αὐτὸν ὄτι μάλιστα εὐνοϊκῶς διακείμενος, τῶν τῷ ἐκ Βερροίας βουλευομένων τε καὶ λεγομένων ἀκούσας, σπεύσας ὅ τι τάχιστα ἐδήλωσεν αὐτῷ πάντα τὰ κατ' αὐτοῦ σκευωρούμενα. Πολλὴν δὲ καὶ οὗτος οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ βίου παντός ἐδείκνυε πρὸς Φώτιον τὴν φιλίαν καὶ ὡς υἱὸν αὐτὸν εἶχε πνευματικὸν ἐκείνης τε ἕνεκα τῆς εὐεργεσίας καὶ τῶν ἄλλων ὧν εἶχε χρηστῶν ἡθῶν, ὡς δῆλον καὶ ἐκ πολλῶν ὧν πρὸς αὐτὸν ἐκ διαφόρων τόπων γέγραφεν ἐπιστολῶν.

Μαθὼν τοίνυν παρὰ Φωτίου τὰ κατ' αὐτοῦ, ὡς ἔφημεν, σκευωρούμενα, τὰ περὶ Κυρίλλου αὐτῷ συγγεγραμμένα παραυτικά λαβῶν καὶ μὴ δυνάμενος ἐτέρωθί που ταῦτα ἐγκρῦψαι ¹, τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ ἀναλύσας καὶ εἴσω ταῦτα ἐνθεῖς, ἀνέρραψεν αὐθις ὡς καὶ πρότερον. Οὐ πολλή τις παρῆλθε καιροῦ ῥοπή ἀφ' οὗ τοῦτο πεποιήκε, καὶ οἱ παρὰ τοῦ ἐκ Βερροίας ἀποσταλέντες τῇ οἰκίᾳ ² ἐπέστησαν, οὐ κιβώτιον, οὐ βίβλον, οὐ πήραν, οὐχ ἱμάτιον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν σκευῶν ἐάσαντες ἀνενόχλητον, ἀλλὰ πάντα μετ' ἀκριβείας ἀνερευνήσαντες,

σ. 34 ὡς οὐδὲν ὧν ἤλπιζον εὖρον, τοῦτον || μόνον λαβόντες, εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀπήγαγον καὶ τῷ βήματι τοῦ ἀποστειλάντος τούτους παρέστησαν ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῶν ἐγκλημάτων ὧν αὐτῷ ἐνεκάλουν.

Καὶ δὴ τοῦτον ἰδὼν ὁ τῷ τοῦ πατριάρχου ὀνόματι ψευδῶς κληιζόμενος, Σὺ εἶ ὁ τοσοῦτον ἔπαινον Κυρίλλου τοῦ κακῶς καὶ βεβιωκότος καὶ θανόντος ποιούμενος, ὥστε καὶ ἐκκλησιαστικῇ τιμῆσαι τοῦτον ἀκολουθία; Ἐγὼ εἶμι ἀπεκρίνατο ὁ τοῖς εὐεργετοῦσί με, εἰ καὶ μὴ ἔργοις, ὡς μὴ δυνάμενος, ἀλλὰ γοῦν λόγοις χάριτας ὁμολογεῖν οὐ παυόμενος καὶ τοὺς ἀρετῇ κεκοσμημένους ὄση δύναμις ἐπαινεῖν βουλόμενος.

Τούτων ἀκούσας ὁ τυραννικὴν μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ περιθέμενος οὐκ ἠνέσχετο καὶ περαιτέρω τὸν λόγον προενεγκεῖν, ὥστε καὶ ἀκριβέστερον ἀνακρίναι ³ (θυμῷ γὰρ μᾶλλον ἢ λόγῳ δεδουλωμένος ἦν), ἀλλὰ καθαιρέσει τοῦτον αὐτίκα καθυποβάλλει, προσα-

¹ ἐγκρῦψαι

² οἰκεία

³ ἀνακρίναι

πειλήσας καὶ ταύτης πλείονα καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὀργῆς τοῦ πατριαρχείου ἐκβαλὼν. Οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ κατὰ Κορυθαλλέως καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ φοιτητῶν εἶρήκει κατηγορίας γέμοντα καὶ ἀπειλῆς. Καὶ οὕτω μὲν ἐπανῆλθεν Εὐγένιος ἐκ τῶν αὐτῶ παρὰ δόξαν συμβάντων παντοῦχοθεν συγκεχυμένος καὶ λογισμοῖς προσπαλαίων πολλοῖς, εἰ σ. 35 καὶ παραμυθητικοῖς λόγοις τοῖς παρὰ τε τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῶν φίλων τὸ φλεγμαῖνον τῆς λύπης αὐτοῦ κατεμάλασεν.

Ὁ δὲ καλὸς κάγαθος¹ ἐκ Βερροίας οὐκ εἰς μακρὰν εἰσπράττεται δίκας τῆς τολμηρίας ἅμα καὶ ἀσεβείας καὶ εἰς Ἀφρικὴν παρὰ τῶν δυναστῶν ἐξορίζεται, τὰπίχειρα τῆς κακίας αὐτοῦ ληψόμενος· διάδοχος δὲ τούτου οὐ τῆς γνώμης ἀλλὰ τοῦ θρόνου καθίσταται ὁ Παρθένιος ὁ γέρων. Ὡ καὶ προσελθὼν ὁ Εὐγένιος καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκ Βερροίας εἰς αὐτὸν γινόμενα πάντα δηλώσας, καὶ μάλιστα τὴν καθαιρέσιν, προσέπιπτε, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ προεκιλυνδεῖτο, λύσιν αἰτῶν παρ' αὐτοῦ τῆς παραλόγου ἐκείνης καθαιρέσεως. Ὁ δὲ αὐτὸν ἰλαρῶς καὶ φιλοφρόνως δεξάμενος καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐλαυείας θαυμάσας, δέδωκεν αὐτῷ τὴν ταύτης λύσιν ἐγγράφως ἔχουσαν οὕτωςι.

Παρθένιος ἐλέω² θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

« Ἐπειδὴ ὁ κακῶς καὶ φύς καὶ τραφεὶς ἐκ Βερροίας Κύριλλος τῆ
 » τῶν ἔξω χρησάμενος δυνάμει ἐγκρατῆς || τοῦ πατριαρχικοῦ παρανό- σ. 36
 » μως ἐγένετο θρόνου, ὡς ἴσασι πάντως οὐ μόνον οἱ ἐγγύς που, ἀλλὰ
 » δὴ καὶ οἱ πόρρωθεν τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκοῦντες, νεωτερισμοὺς τινὰς τῆ
 » καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐπεισάγειν διανοούμενος
 » τοὺς ὅπως οὖν αὐτῷ ἀντιλέγειν ἐπιχειροῦντας διαφόρως ἐπαίδευσεν,
 » Ἰησοῦταις τε καὶ τοῖς τοιούτοις ὁμόφροσι χαριζόμενος, δι' ὧν καὶ
 » τὸ πρῶτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν προεβιβάσθη, ἐξ ὧν ἦν καὶ ὁ ὀσιώτατος
 » καὶ λογιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ Εὐγένιος ὁ
 » Ἰωαννουλῖος οὕτωςι, ὃν παραλόγῳ καθαιρέσει ὑπ' αὐτοῦ καθυποβλη-
 » θέντα ἡ μετριότης ἡμῶν ἔχει συγκεχωρημένον καὶ λελυμένον τῆς
 » παρανόμου ἐκείνης καθαιρέσεως, ἔχοντα τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἱερωσύνης
 » αὐτοῦ ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ γέγραπται
 » καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀθωώσεως αὐτοῦ γράμμα καὶ
 » ἐπεδόθη αὐτῷ.

» Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αχλθψ' ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ Ἰνδικτιῶνος η'ης».

¹ κάγαθος   ² ἐλαίῳ διωρθωμένον νεωτέρα χειρὶ εἰς ἐλέω

Εἶτα, τῶν μὲν σκανδάλων καὶ μετὰ πολὺν χρόνον εἰς τέλος οὐδέπω λωφησάντων, τῶν δὲ μαθημάτων ἐλαττουμένων, ἀπορία τοῦ τὰ κατὰ τὴν σχολὴν συνιπτῶντος, ἀχθῆσθαι δὲ καὶ τὴν ἐν τοσοῦτοις ὄχλοις διατριβὴν (τρίτον γὰρ διέβαινον ἔτος ἐξ ὅτου¹ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ, σ. 37 καθ' ἃ² περ² ἔφθημεν ἀνωτέρω εἰπόντες, εἰς Θράκην ἀνέπλευσεν), ἀπάραις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὴν Ἑλλάδα αὖθις κατέλαβε, τὸν καθηγητὴν ἐκεῖ καταλείψας. Παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα ἐν τῇ Ἄρτῃ τῆς Ἀκαρνανίας φερόντων τῆς παρ' αὐτῶν αὐτόθι γενομένης σχολῆς προστῆναι, ἧς καὶ Παΐσιος προστάτης ἠρέθη πρὸ χρόνων σινῶν ὁ ἀπὸ Κεφαλληνίας³ Μεταξᾶς, τὴν ἔφεσιν τούτων ἀναπληρῶν προέστη ταύτης ἔτος καὶ μόνον ἐν' εἶτα ἐπὶ τὸ Ἀνατωλικὸν τῆς Αἰτωλίας μετέβη, καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ φίλων πολλῆς ἔτυχε δεξιώσεως.

Ὁ δὲ Κορυδαλλεὺς Θεόφιλος, οὐ μετὰ πολὺ τοῦ Εὐγενίου τῆς Ἄρτης ἐξελθόντος, παρακλήσει τινῶν τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τινα χρεῖαν ἀναβάντων πεισθεὶς ἀρχιερεὺς Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ἀναδείκνυται, καὶ Θεοδόσιος⁴ ἀντὶ Θεοφίλου μετονομάζεται, καὶ μετ' ὀλίγον τὴν Ἄρταν καταλαμβάνει, μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ὢν καὶ καλούμενος. Ἐπεὶ δὲ πολιτικῶν πραγμάτων παντάπασιν ἄπειρος ἦν, εἰ καὶ θεωρητικῆς φιλοσοφίας ἐς ἄκρον ὑπῆρχεν ἐλληλακῶς, οὐδ' ἔτος ὀλόκληρον ἠδυνήθη τοὺς τῆς ἐκκλησίας ταύτης οἶακας ἔχειν ἐν ταῖς χερσίν. Ἦνίκα γὰρ πολιτικὰς τινὰς ἢ καὶ ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ πράξεις καιρὸς σ. 38 ἐῖκάλει τοῦτον μεταχειρίζεσθαι, οὐ μόνον οὐδὲν τούτων ὡς εἰκὸς ἦν κατῶρθου, ἀλλὰ καὶ γελοῖά τινα εἰσέτι καὶ νῦν εἰσὶν⁵ οἱ λέγοντες τοῦτον καὶ λέγειν καὶ πράττειν· καὶ πολὺ τούτων ἔτι γελοιότερα ἦν ἂν πεποιηκῶς, εἰ μὴ Εὐγένιος πολλάκις συνὼν αὐτῷ τὰ πλεῖστα διώρθου. Οὐδὲ γὰρ πάντῃ τὴν συνουσίαν αὐτοῦ ἀπελείπετο, εἰ καὶ ἀπ' ἀλλήλων δίσταντο. Ταύτη τοι καὶ ταύτην παραιτησάμενος, Ἀθῆνας παραγίνεται, καὶ τῇ πατρίδι τὸ τελευταῖον δίδωσιν ἑαυτόν· ὃν καὶ μετὰ πάσης τῆς προθυμίας οἱ συμπολίται ἀποδεξάμενοι, οὐχ ὡς Ἀθηναῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἓνα τῶν πάλαι γεγεννημένων ἐν αὐτῇ φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ ὡς τῇ ἀρχιερατικῇ ἀξίᾳ κεκοσμημένον τιμῆς τῆς

¹ ἐξότου² καθάπερ³ κεφαλληνίας⁴ θεοδόσιος⁵ εἰσὶν

προσηκούσης ἤξιωσαν, καὶ αὐθις μαθητιῶντες οὐκ ὀλίγοι πρὸς αὐτὸν ¹ ἀπανταχόθεν συνέρρεον. Τηνικαῦτα καὶ Νεκτάριος ὁ ὕστερον Ἱεροσολύμων πατριάρχης χρηματίσας, Σιναίτης ὢν ἱερομόναχος καὶ εἰς Πελοπόννησον ² καὶ τὰ περίξ αὐτῆς ἐλεημοσύνης χάριν πεμφθεὶς, φιλοσοφίας ἔνεκεν αὐτῷ συνεγένετο, εἰ καὶ τᾶλλα ³ πεπαιδευμένος ἦν· πολλοῖς γὰρ πρότερον κατὰ τι Κρήτην καὶ ἀλλαχόθι τοῖς διδασκάλοις ἐχρήσατο. Καὶ Δερμανὸς προσέτι ὁ ὕστερον ἐν Οὐγκροβλαχίᾳ ποιούμενος τῆς διατριβᾶς || καὶ Νύσσης ὀνομασθεὶς ἀρχιερεὺς καὶ Διο- σ. 39 νύσιός τις, ἐκ Ναυπλίας ⁴ τῆς πρὸς τῷ Ἄργει τὸ γένος ἔλκων καὶ ταύτης ὕστερον πρόεδρος γεγονώς, καὶ συχνοὶ μετὰ τούτων ἕτεροι τῶν αὐτοχθόνων τε καὶ ἀλλοδαπῶν.

Φθίσας δὲ ἤδη ἐπὶ γῆρας βαθύ· πλειόνων γὰρ ἦν ἢ ὀγδοήκοντα ἔτων· καὶ μελαγχολίας ἤττων γενόμενος, ἦν καὶ ἐκ νεωτέρας ἔτι τῆς ἡλικίας εἶχεν, ὡς ἔφημεν, λύπη ἀμέτρῳ συσχεθεὶς, εἰς ἔκστασιν μικροῦ δεῖν ἦλθε φρενῶν· καὶ νῦν μὲν ἐπετείνετο αὐτῷ, νῦν δὲ ἀνύετο ⁵ τὸ ἀπὸ ταύτης κακόν. Ἐτυχε δὲ καὶ χρημάτων ὧν εἶχεν ἀποβολὴν παθεῖν, ὃ καὶ μᾶλλον αὐτῷ ταῦτα προὔξενησε. Δεῖγμα δὲ προφανές τῆς ἧς εἶχε τότε ταλαιπωρίας Ἀθήνησι καὶ ἡ πρὸς τὸν Εὐγένιον ἦν πέπομφεν ⁶ ἐκεῖθεν ἐπιστολὴ ἐν Μεσολογίῳ διατρίβοντα, μετακαλούμενος τοῦτον ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἐπισκεψόμενον καὶ παραμυθήσοντα καὶ μαθημάτων τινῶν γνῶσιν ὧν οὐδέποτε ἤκουσεν ὑπισχνούμενος, μάλιστα τῶν ἀπὸ θεολογίας, ἐν ἧ καὶ ὑπέγραψεν ἑαυτὸν Ὁ τάλας Κορυδαλλεύς. Ἄλλ' ὁ Εὐγένιος οὕτως ἔχοντα τοῦτον εἰδὼς, σκῆψιν τοῦ μὴ δύνασθαι πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν εὐρηκῶς, ἔμεινε κατὰ χώραν. Ὁ δὲ μετ' ὀλίγον αὐτόθι τὸν βίον κατέλυσε. Καὶ οὕτω τὰ περὶ αὐτὸν συνηνέχθη γενέσθαι, τούτου μόνον || ἐπὶ τέλει ἀξιωθεὶς τῆς αὐτοῦ βιοτῆς, σ. 40 τῆς ἐν τῇ πατρίδι ταφῆς.

Ὁ δὲ Εὐγένιος, εἰ καὶ τότε ἐν Μεσολογίῳ ἦν, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως ἐν τῷ Ἀνατωλικῷ διέτριβεν, ὡς ἔφημεν ἀνωτέρω εἰπόντες, ἐκ τῆς Ἄρτης ἐλθὼν, καὶ διῆγε τὸν βίον εὐθύμως τε καὶ θεοφιλῶς μετὰ τῶν ἐνταῦθα φίλων, καὶ φοιτητῶν ἱκανῶν εἶχε περὶ αὐτὸν χορὸν, πρωτεύοντος πάντων Γρηγορίου τοῦ Μανέσιος, οὗ καὶ ἀνωτέρω ⁷ ἐμνήσθημεν. Ὡν εἰς καὶ Ἰάκωβος ἦν ὁ ὕστερον ἐπίσκοπος

¹ αὐτοῦς
πτέον ἀνεῖτο

² πελοπόννησον
⁶ πέμπομφεν

³ τ'ἄλλα
⁷ ἀνωτέρω

⁴ ναυπλοίας

⁵ Γρα

Λητζᾶς καὶ Ἀγράφων γεγονῶς, ἐκ Καρπενησίου ἐλθὼν. Ἀλλ' ἢ εἰς Μεσολόγκιον αὐτοῦ μετάβασις ἀπὸ τοιαύτης ἔτυχε γενέσθαι αἰτίας· οὐδὲ γὰρ ἐπαύετο τῶν κακῶν ὁ ἐφευρετῆς ἡρεμεῖν καὶ μὴ συνεχῶς ὀπλιζέσθαι κατ' αὐτοῦ.

Ὁ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἐνταῦθα κατέχων τότε χωρῶν ἄνδρας τινὰς Σακαρσσιάνους ἀπὸ χωρίου τινὸς Σακαρέσσιον οὕτω καλουμένου καθείρξας ἐν τῇ εἰρκτῇ¹ ἔνδον τοῦ Ἀνατωλικοῦ, πολλοῖς ἐξέθλιβε τούτους κακοὺς, χρημάτων ἀριθμὸν αὐτοῦς ἀπαιτῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν ὑπερβάλλοντα.

Ὁ δὲ θαυμάσιος καὶ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ, οὕτως ἔχοντας τούτους ὄρων, εἰ καὶ κατὰ μηδὲν ἄλλο βοηθεῖν αὐτοῖς οἶός τε ἦν (συμπαθεία σ. 41 γὰρ ἤττατο καθ' ὑπερβολὴν ὡς ἄλλος οὐδεὶς) || τὰ πρὸς βρῶσιν καὶ πόσιν συνεχῶς αὐτοῖς ἐχορήγει διὰ τινων τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν. Οὐ πολλαὶ μεταξὺ παρήλθον ἡμέραι, καὶ τῆς φυλακῆς οἱ ἄνδρες ἐξεληθόντες νυκτὸς φυγάδες ἐγένοντο. Τούτου μεθ' ἡμέραν ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τοῦ ἡγεμόνος ἐλθόντος, ἔρευνα ἀνά τὴν κώμην πᾶσαν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ γίνεται ὑπηρετῶν, καὶ τίς ὁ τοῦτο δράσας καὶ τὰ πρὸς φυγὴν τοῖς ἀνδράσιν εἰσενεγκῶν ἐξητάζετο διὰ πολλῶν· ἀπειλαί τε πᾶσιν ἐγίνοντο καὶ μάστιγες ἔστιν οἷς. Ἀλλ' ὡς οὐδὲν τι τούτων εἰς γνῶσιν ἤκεν αὐτῷ, καίτοι ἐπὶ πολὺ ποιουμένῳ τὴν ἔρευναν, Ἀγαρηνός τις τὸ γένος ἔλκων ἐκ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ οἰκῶν, πολὺ πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἄνδρα ἐκ πολλοῦ τρέφων τὸ μῖσος ἐν ἑαυτῷ, ἅτε δὴ καὶ πολλὴν ὄρων τοὺς τὴν κώμην ταύτην οἰκοῦντας πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυμένους αἰδῶ καὶ τιμὴν καὶ ἀεὶ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα ἀόκνως ποιοῦντας, ὑπὸ πολλοῦ τοῦ φθόνου κινήθεις προσελθὼν τῷ ἡγεμόνι φησὶν·

Εἰ τὸν παρὰ τῶν ἐγχωρίων τούτων διδάσκαλον καλούμενον κρατήσεις καὶ δεσμοῖς καὶ εἰρκτῇ παραδώσεις, τὸ παρὰ τῶν φυγάδων ἐκείνων ὀφειλόμενόν σοι, πᾶν ὅσον βούλει, αὐτίκα δοθήσεται. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ φυγαδεύσας αὐτοῦς, καὶ εἰ μόνον ἐν πείρᾳ τούτων γενήσεται, || πάντες ὑπὲρ αὐτοῦ θανεῖν μᾶλλον αἰροῦνται, ἢ μικρὰν τινα τιμωρίαν αὐτὸν ἐνεγκεῖν· ὡς γὰρ προφήτην αὐτὸν ἔχουσι, καὶ λόγων οὐδεὶς αὐτοῦ εἰκῆ καὶ μάτην ἐκπίπτει τῶν πρὸς αὐτούς· διὸ μηδὲν ὀλως

¹ εἰρκτῇ

βραδύνας ὡς τάχος ποίει τὰ παρ' ἐμοῦ σοι ὑποτιθέμενα, καὶ οὐδὲν ἐμπόδιόν σοι γενήσεται τοῦ ποθουμένου τυχεῖν.

Ταῦτα τοῦ καταράτου ἐκείνου εἰπόντος, τοὺς παρεστῶτας αὐτῷ ὑπηρέτας ὁ ἡγεμῶν αὐτίκα προσκαλεσάμενος, "Ὅσον τάχος πρὸς αὐτοὺς φησιν¹ ἀπελθόντες, τὸν λεγόμενον παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἐγχωρίων διδάσκαλον λαβόντες, ἀγαγεῖν ὧδε² σπεύσατε. Ἀπελθόντες τοίνυν καὶ εὐρόντες αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἣ κατέμενε, λαβόντες πρὸς τὸν πέμψαντα αὐτοὺς ἤγαγον. Ὁ δὲ μηδὲν πρὸς αὐτὸν εἰπὼν τῇ εἰρκτῇ προστάττει τοῦτον ἐναπορρίψαι καὶ ἀσφαλῶς τηρεῖν· ὃ δὴ παρὰ χρῆμα εἰς τέλος ἤγαγον. Καὶ ἦν ἐν τῇ εἰρκτῇ ὁ μακάριος, οὐδὲ δι' ἦν αἰτίαν εἶη πεπονηθῶς τοῦτο εἰδῶς, ἀλλ' εὐχαρίστους ἦν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραι τῷ θεῷ προσφέρων φωνάς.

Ὡς δὲ δῆλον ἀνά τὴν κώμην πᾶσαν ἐγένετο τὸ πραχθὲν, πάντες ἐν ἀθυμία ἦσαν πολλῇ, ἄνδρες τε ὁμοῦ καὶ γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων, καὶ πολὺς ἦν ὁ θόρυβος περὶ αὐτοῦ, τὸν σφῶν αὐτῶν πατέρα καὶ διδάσκαλον || ἐπὶ στόματος πάντων ἐχόντων, καὶ εἰ μὴ παρὰ τῶν σ. 43 ἐν τῇ κώμῃ προὔχόντων οἰκονομία τις³ ἐγεγόνει περὶ τὰ πράγματα, ἐπὶ μεῖζον ἂν προὔχωρησε τὸ κακόν. Ἐτοιμῶς γὰρ ἅπαντες εἶχον λιθόλευστον τὸν ἡγεμόνα ποιῆσαι καὶ φόνου πικροῦ παρανάλωμα. Ἐγένετο δὲ ταῦτα μικρῷ πρόσθεν τῆς ἐορτῆς τῶν⁴ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενεθλίων· καὶ ἦν ἔτι κατ' αὐτὴν τὴν σεβασμίαν ἡμέραν ἐν τῇ εἰρκτῇ. Μὴ δυνάμενοι δ' ἄλλως οἱ κατὰ τὴν κώμην πρωτεύοντες ποιῆσαι, ἵνα μὴ τὸ κακόν, ὡς ἔφημεν, ἐπὶ μεῖζον ἀρθῇ, μόλις αὐτῷ συνεφώνησαν τριακοσίους ἀργυροῦς ὑπὲρ τῶν φυγάδων καταβαλεῖν καὶ τοῦτον τῆς εἰρκτῆς ἀπαλλάξαι. Οὐ γενομένου, ἀπήλλακτο μὲν, ἠτεῖτο δὲ τὸν συμπεφωνημένον αὐτῷ περὶ τοῦ φροντιστηρίου μισθὸν παρ' αὐτῶν λαβεῖν, καὶ ὅπου περ ἂν βούλοιτο ἀπελθεῖν. Οὗτοι δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην αἴτησιν ἀπαναινόμενοι, διὰ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ τοὺς τριακοσίους καταβαλεῖν ἀργυροῦς, σκανδαλισθεὶς ὡς κατ' οὐδὲν ὑπαίτιος ὢν, εἰς Μεσολόγκιον ἐποιήσατο τὴν μετάβασιν, κάκει⁵ διατρίβων ἦν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν φοιτητῶν.

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ κατὰ τὴν Κρήτην ἤρξατο πόλεμος,

¹ φησιν κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος φησίν
διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὧδε

² τίς

³ τὴν

⁴ ὧδε κατὰ
⁵ κάκει

σ. 44 καὶ πολλή τις ἦν κατὰ θάλατταν ἢ ταραχή, οἷα || φιλεῖ κατὰ τοὺς τοιούτους πολέμους γίνεσθαι, πολὺν δὲ καὶ οἱ τὰ παράλια οἰκοῦντες εἶχον τὸν φόβον. Διὸ καὶ ὑποπτον πάνυ τὴν τῆς Αἰτωλίας παραλίαν εἶναι οἰηθεῖς, εἰς Καρπενήσιον διέγνωκεν ἀνελθεῖν, προτρεπόμενον ἔχων ἐπὶ τούτῳ αὐτὸν καὶ Ἰάκωβόν τινα ἱερομόναχον, ἐκεῖθεν τὸ γένος ἔλκοντα, προεντυχόντα αὐτῷ ἐκεῖσέ ποτε γενομένῳ καὶ παιδείας ἕνεκεν ἐπὶ τῷ Ἀνατωλικόν κατελθόντα, ὃν καὶ ἐπισκοπικῆς ἀξίας¹ μετὰ ταῦτα τυχεῖν ὁ λόγος ἐδήλωσε μὲν καὶ πρότερον, δηλώσει δὲ καὶ προῖων ἀκριβέστερον.

Ἀνελθὼν οὖν οὐ τῆς τυχοῦσης ἤξιώθη παρὰ τῶν τὴν κωμόπολιν ταύτην οἰκούντων εὐνοίας. Ἦσαν γάρ, εἰ καὶ πρὸς πᾶσαν παιδείαν² ἀναικείως ἔχοντες, εὐλαβῶς μὲντοι πρὸς τοὺς τοιούτους τῶν ἀνδρῶν διακείμενοι καὶ λόγῳ τῷ παρ' αὐτῶν πειθόμενοι. Οὓς οὕτως ἔχοντας ὁ θαυμάσιος οὗτος ἰδὼν καὶ πείραν δούς καὶ λαβῶν περὶ τοῦ σεβασμίου ναοῦ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς ζωαρχικῆς τριάδος τοῦ ἐνὸς τῶν ὄλων θεοῦ τιμωμένου πρὸ πάντων ἤρξατο ποιεῖσθαι τὴν διάσκεψιν. Ἦν γὰρ ὁ ναὸς οὗτος ἐν μέσῃ τῇ κωμοπόλει οὐ μόνον ἐν μικρῷ τινι χωρίῳ περιγραφόμενος, ἀλλὰ καὶ σχήματος καὶ κάλλους οὐδ' ὅπως οὖν μετέχων ἱερῷ προσηκόντων ναῶ. Εἶπεν ἄν τις τοῦτον ἰδὼν οὐδὲ οἰκία

σ. 45 τινὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ πάνυ ἀδόξων ἀνδρῶν || εἰκότα. Ἐν τούτῳ κατεβλήθη αὐτῷ ἅπασα ἡ φροντίς, ὥστε εἰς μείζον αὐτὸν μέγεθος ἐκτείνειν κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος καὶ περικαλλῆ τινα καὶ ὠραῖον αὐτὸν ἀποφῆναι καὶ οἷον ἄλλον ἐπὶ γῆς οὐρανὸν παντοίοις ὠραῖσμένον καλοῖς, ὡς ἐκείνον τοῖς ἄστρασιν, ἀποδείξαι. Καὶ³ ἤρξατο μὲν τοῦ ἔργου μάλα προθύμως, οὐκ εἰς τέλος δὲ ἤνεγκεν αὐτὸ τὸ προσηκόν, εἰ καὶ ὁμοιος ἦν οὐδὲν ἔχοντι τῶν πρὸς τὸν τούτου ἀπαρτισμὸν, ἀλλ' ἡ πάντων προνοητικῆ τριάς ὁ θεὸς, ἡ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦσα, ῥαδίαν πάνυ τὴν πρὸς τὸ θεοφιλές τοῦτο ἔργον παρέσχεν αὐτῷ τὴν ἐγχείρησιν. Καὶ τοῖς⁴ πρὸς θεωρίαν αὐτοῦ συνεχῶς παραγενομένοις τῶν φίλων ὀργάνοις χρησάμενος εἶχε πᾶν ὅσον ἦν ἱκανὸν εἰς ἀνάλωσιν τῆς τούτου οἰκοδομῆς· καὶ πολλοῖς μὲν

¹ ἐπισκοπῆς. Ἀλλὰ νεωτέρα χεὶρ δι' ἄλλου μέλανος ἔθηκε γραμμὴν ἐπὶ τῆς λέξεως, πάντως χάριν διορθώσεως αὐτῆς εἰς ἐπισκοπικῆς ἐν τῇ ᾧα, τοῦθ' ὅπερ ἡμελήθη. ² παιδείαν προστεθειμένον ἐν τῇ ᾧα ³ καὶ οὐκ τοῦ οὐκ διαγράφεντος εἶτα ἄλλῃ χεὶρ ⁴ τῆς

τοῖς πόνοις, πολλοῖς δὲ τοῖς ἰδρῶσι καθ' ἐκάστην περιρρεόμενος, ἀνίστησιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μικροπρεποῦς ἐκείνου καὶ πάντῃ ταπεινοῦ σχήματος εἰς ὃ νῦν παρὰ πάντων ὄραται. Καὶ ὡς ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν Ἀγίαν Ἀναστασίαν ἐπήξαστο, ἐκ πάνυ μικρᾶς ἐπὶ μείζον ἀρθθεῖσαν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο οὐχ ἦττον ἢ διὰ τὸν ὀρθὸν τῆς πίστεως λόγον οὕτως ὀνομασθεῖσαν, || οὕτω καὶ οὗ- σ. 46
τος τρυτονί τὸν τῆς ἁγίας καὶ βασιλικωτάτης Τριάδος ναόν. Οὐ τοῦτον δὲ μόνον εἰς τέλος ἤγαγεν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἀλλὰ καὶ οἴκους περὶ αὐτὸν ἐδείματο καὶ φροντιστήριον εἰς καθηγητοῦ καὶ φοιτητῶν διατριβὴν ἐπιτηδεύως ἔχον. Ἐνθεν¹ τοι καὶ πολλοὶ πανταχόθεν συνέρρεον αὐτῷ φοιτηταί, τινὲς μὲν καὶ τὰ πρὸς δαπάνην ἔχοντες, τινὲς δὲ καὶ ταύτης ὅλως στερούμενοι, εἰ καὶ πολλὴν περὶ τοὺς λόγους εἶχον τὴν ἔφεσιν. Οὓς καὶ μετὰ προθυμίας πάσης δεχόμενος καὶ προτροπαῖς καὶ ὑποθήκαις πρὸς αὐτὸν χρώμενος τῷ λογικῷ καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα στηρίζοντι ἄρτῳ διέτρεφεν, οὓς δὲ καὶ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων πιεζομένους ἐώρα οὐ μόνον ἀμισθὶ τῶν μαθημάτων ἀπολαύειν παρείχεν (οὐ γὰρ ἠνέσχετο λαβεῖν ποτε² παρὰ τινος), ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτὸς ἐγένετο χορηγός, καὶ ἔτρεφέ τε σωματικῶς καὶ τῆς ἄλλης πάσης ἡξίου ἐπιμελείας. Ἦσαν δὲ τηνικαῦτα αὐτῷ φοιτηταί τῶν ἄλλων πάντων ὑπερέχοντες Γρηγόριος Μάνεσις ὁ ἐκ τοῦ Ἀνατωλικοῦ, περὶ οὗ καὶ ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, γνησιώτερός τε καὶ οἰκειότερος καὶ μᾶλλον ὡς πνευματικὸς υἱὸς αὐτοῦ γνωριζόμενος· μεθ' ὃν Ἀναστάσιός τις, ποιμένος τινὸς ἐκ τῶν καλουμένων Βλάχων υἱὸς, οὐ Γρηγορίου || μόνον τοῦ κατὰ χρόνον πρωτεύοντος, ἀλλὰ σ. 47
καὶ πάντων τῶν ἄλλων εὐφύεστερος, ὃν καὶ Παντοδύναμον ὁ καθηγητῆς ἐκάλει διὰ τὸ πάντα ῥάδια εἶναι λέγειν αὐτῷ δοκεῖν. Τούτου καὶ ἕτερός τις ἦν τῷ γένει μόνον, ἀλλ' οὐ καὶ τῇ εὐφυίᾳ ἐφάμιλλος, Θεοφάνης τοῦνομα, ὅστις καὶ νῦν εἰσέτι τῷ βίῳ περίεστιν, ἀλλ' οὐκ ἦν ἐκ τῶν πρώτως αὐτῷ φοιτησάντων. Τῆς πρώτης δὲ γε τάξεως ἦσαν μετὰ Γρηγορίου καὶ Ἀναστασίου Σωφρόνιος τις Ἀκαρνὰν ἀπὸ χωρίου Δραγαμέστου καλουμένου, οὗ καὶ ἀνωτέρω που ἐμνημονεύσαμεν, βραχύ τι κατ' εὐφυίαν τοῦ Ἀναστασίου ἐλαττούμενος, καὶ Δαμασκηνός τις εὐνοῦχος, ὅστις καὶ Ἀθήνησιν³ ὕστερον ἐτελεύτησεν, ἐκ τινος χωρίου τῶν ἐν τῷ καλουμένῳ Βάλτῳ ὀρμώμενος, Κάμινος λεγομένου. Προέ-

¹ ἐνθεν² ποτε³ ἀθήνησιν

στη δὲ οὗτος ἐπὶ βραχὺ καὶ τῆς σεβασμίας μονῆς Τετάρνης. Μετὰ τούτων δὲ καὶ Ἰωσήφ τις ἔκ τινος τῶν αἰτωλικῶν χωρίων τὸ γένος Ἄρβανιτάκης, ὕστερον δὲ Σκροῦμος περιαδόμενος, διὰ τὸ τῆς γνώμης δυσάρεστον ὑπὸ τινος τῶν εὐτραπέλων οὕτως ὀνομασθεὶς, ὅστις καὶ αὐτὸς ἔτι τῷ βίῳ περίεστι γηραιὸς πάνυ. Καὶ πρὸς τούτοις Ἰάκωβος ὁ ὕστερον ἐπισκοπήσας, ὡς πού καὶ ἄπαξ καὶ δις ἐν τοῖς ἄνω εἰρήκαμεν, φιλομαθὴς μὲν ὡς οὐδεὶς ἕτερος, ἀφυῆς δὲ πολλῷ τῷ μέ-

σ. 48 τρω. || Σὺν τούτοις δὲ καὶ ἑτέροις ἔτι πλείοσιν, οὓς περιττὸν ἡμῖν ἐνταυθαῖ καταλέγειν, καὶ Νικόλαος ἦν ὁ ἐκ Βελισδονίου, χωρίου τινός τῶν Ἀγρῶν, ἐν προθύροις ἔτι στρεφόμενος τῆς τέχνης τῶν Ἀσκληπιαδῶν, εἰ καὶ ὕστερον ἐπὶ τοσοῦτον κατ' αὐτὴν ἐθαυμάσθη καὶ ἐπὶ μέγα ἤρθη τῆς φήμης, ὥστε καὶ βασιλικὸς ἀρχίατρος ἀνακηρυχθῆναι. Ἦν δὲ κατὰ πάντα ὁ ἀνὴρ οὗτος εὐφυῆς καὶ ἀγχίνους εἴπερ τις ἄλλος, καὶ παρ' αὐτῷ μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαιδεύετο, παρὰ δὲ τινι τῶν Ἀγαρηνῶν τὰ τῶν Ἀράβων, καὶ τὴν ἰατρικὴν μετήρχετο κατὰ δύναμιν. Ἡὐδοκίμει δὲ πρὸς οὓς ἂν ἀφίκοιτο ἐπὶ θεραπείᾳ. Τούτῳ καὶ οἱ ἀνωτέρω πάντες οὓς ἔφημεν ὁμιλοῦντες εἰς τινὰ μετρίαν γνῶσιν καὶ πείραν ἤκον τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν, καὶ μάλιστα γὰρ αὐτῶν ὁ Γρηγόριος καὶ Ἰάκωβος, καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον Ἰωσήφ ὁ Σκροῦμος. Παιδείας δὲ τοσοῦτον Εὐγενίῳ φοιτῶντες μετέλαβον, ὅσον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς καὶ μόνης γνωρίζεσθαι ὅπη περ ἂν ἀπελθόντες τύχωσιν· εἶχον γὰρ καὶ ταύτης καὶ ποιητικῆς ἔτι τέχνης ἕξιν μετρίαν· περαιτέρω δὲ οὐκ ἠβουλήθησαν προελθεῖν, ὥστε καὶ λογικῆς πραγματείας ἄψασθαι καὶ τῶν μετ' αὐτῆς καθ' ἑξῆς¹ ἐπιστημῶν· ἀλλ' ἐφ' ἑτέρους

σ. 49 καθηγητὰς ἐτρέποντο, τοῦ τὰ τῆς παιδείας αὐτοῖς || καταβαλόντος σπέρματα ὀλιγωροῦντες, καὶ αἰεὶ σκανδάλου τούτῳ ἐγίνοντο πρόξενοι. Ἀναστάσιος δὲ ὁ καὶ Παντοδύναμος παρ' αὐτοῦ δι' ἣν ἔφημεν αἰτίαν κληθεὶς καὶ ἐν Καρπενησίῳ ἔτι ὦν σχολεῖον ἰδίᾳ συνεστήσατο, καὶ ἔτι μᾶλλον λυπῆσαι θέλων αὐτὸν, τοὺς περὶ αὐτὸν φοιτητὰς λόγοις πιθανοῖς ὑποκλέπτων πρὸς ἑαυτὸν συνεκάλει. Ταύτης τῆς μοίρας Ἰάκωβος ἐγένετο καὶ Ἰωσήφ καὶ Νικόλαος ὁ τὴν ἰατρικὴν ἀσκῶν· οἱ καὶ συνωμοσίαν (ὡς ἂν τις οὕτω φαίη) ποιήσαντες κατὰ τοῦ εὐεργέτου τὴν πτέρναν ἐκίνησαν καὶ πολλῶν αἰτίοι σκανδάλων αὐτῷ ἐγένοντο, κατὰ τοῦ Γρηγορίου μᾶλλον τοῦ σὺν αὐτῷ μείναντος καὶ μη-

¹ καθεξῆς

δέποτε ἀπ' αὐτοῦ χωρισθέντος παντοίους δόλους συρράπτοντες. Ἄλλὰ καὶ οὗτος οὐκ ἐπαύετο τοῖς αὐτοῖς τούτους ἀμείβεσθαι κατὰ δύναμιν, ὡς εἰς πρὸς πολλούς. Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ τὸν συνωμότην αὐτῶν Ἰάκωβον προετρέψαντο τῆς ἐπισκοπικῆς ἐπιλαβέσθαι ἀρχῆς, καίτοι ἐτέρου ὄντος τοῦ ταύτην ἰθύνοντος, καὶ παραιτησαμένου, ὡς ἂν δι' αὐτοῦ πᾶν ὃ τι βούλοιντο κατὰ τοῦ καθηγητοῦ σκευωρεῖν καὶ εἰς ἔργον ἄγειν ἐκ προχείρου δύναιντο, ὃ καὶ γέγονε συνδρομῇ τε τῇ παρ' αὐτῶν καὶ ἐτέρων αὐτοῖς ὁμοφρόνων τῶν ἐκ τῆς κωμοπόλεως. Εἶχόν¹ τε τὸ ἴβουλόμενον, καὶ τῷ μαθητῇ καὶ ἐπισκόπῳ τὸν καθηγητὴν ἐν σ. 50 πᾶσιν ὑποκύπτειν τοῖς παρ' αὐτοῦ καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις ἠνάγκαζον. Οἷς καὶ οὗτος χαριζόμενος, εἰ καὶ τῇ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας ὑπεροχῇ τοῦ καθηγητοῦ μάλα διέφερεν, ἀλλ' οὐ καὶ τῆς πολιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ἧς εἶχεν ἀρετῆς ἠδεῖτο καὶ τῆς προτέρας πρὸς αὐτὸν σχέσεως, ὡς ἀνδραπόδῳ δὲ μᾶλλον χρῆσθαι διενοεῖτο καὶ οὐδενός λόγου ἀξίῳ.

Ταῦτα ὁρῶν ὁ μακάριος οὗτος καὶ μὴ φορητὰ εἶναι λογιζόμενος ὡς ἀταξίας γέμοντα καὶ ἀκοσμίας πολλῆς καὶ μᾶλλον ὅτι ἐκ τῶν οἰκείων καὶ ἀφ' ἐστίας, ἣ λέγεται, τὰ βέλη, δεῖν ἔγνω τῇ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας βοηθείᾳ καταφυγεῖν καὶ σταυροπήγιον πατριαρχικὸν τὸν σεβάσμιον ἐκεῖνον ποιῆσαι ναόν· καί, ἵνα τὸ πᾶν συνελῶν εἶπω, μικροῦ καὶ πεποίηκεν, εἰ μὴ παλινωδίαν ὁ μαθητῆς αὐτοῦ ἤσεν ἐπίσκοπος. Οὗτος γὰρ πρῶτος πάντων μεταμεληθεὶς συγγνώμην ἤτει τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἀπέτυχε ταύτης, ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἔκτοτε καὶ μέχρι παντός ἀπήλαυε παρ' αὐτοῦ τῆς φιλίας καὶ μαθητοῦ μᾶλλον ἢ ἐπισκόπου τάξιν ἐδείκνυε πρὸς αὐτόν. Τοῦτον ὁ Ἰωσήφ ἰδὼν οὕτως ἐκ μετανοίας διορθωθέντα, μετὰ σπουδῆς προσέρχεται ἰβουλόμενος τῷ καθηγητῇ, καί, ἰκέτης αὐτοῦ γενόμενος, θεραπεύει πᾶν σ. 51 τὸ ἀπὸ τῆς ἀποστασίας γενόμενον αὐτῷ κακόν, καὶ χάριτας ἦν αὐτῷ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν διὰ παντός τοῦ βίου ὁμολογῶν. Καὶ οὕτω μὲν οἱ δύο οὗτοι συμφοιτηταὶ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ ἐποιήσαντο τὰς σπονδὰς. Ἡ δὲ ἑτέρα τῆς τούτων τετράδος δυὰς, Ἀναστάσιός τε φημι² καὶ Νικόλαος ὁ γνωριζόμενος ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, ὁ μὲν Ἀθηναῖζε πρῶτον ἀφίκετο παρὰ Ἰεζεκιήλ τῷ Στεφάκῃ καλουμένῳ καὶ ἡγουμένῳ μονῆς τινος τῶν ἐκεῖ, φοιτητῇ χρηματίσαντι Ἀγγέλου τοῦ

¹ εἶχον   ² φημι

Μπενιζέλου τοῦ πρώτου τῶν τοῦ Κορυθαλλέως ὁμιλητῶν καὶ φήμην ἔχοντι κατὰ τὰς ἐπιστήμας πολλὴν, λογικῆς παιδείας ἐφιέμενος καὶ ἀραβικῶν ἔτι γραμμᾶτων καὶ ἰατρικῆς. Καὶ ἦν ἐκεῖ διατρίβων οὐκ ἐπὶ χρόνον συχνόν. Εἶτα εἰς Λάρισαν¹ ἀνακάμψας τῆς Θετταλίας, τῶν ἀραβικῶν αὐθις εἶχετο λόγων καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἰατρικὴν βιβλίοις μᾶλλον ἐσχολάζεν. Ὁ δὲ Παντοδύναμος Ἀναστάσιος πρῶτον μὲν εἰς Τούρναθον κώμην μεγίστην τῆς Θετταλίας παραγενόμενος, ἐσχολάρχει ἐπὶ χρόνους τινάς· μετέπειτα δὲ τὴν εὐθὺ τῆς Κωνσταντίνου ἐβάδισε, καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐλθὼν καὶ Εὐγενίου μαθητῆς σ. 52 εἶναι λέγων, τὰ περὶ || Εὐγενίου πρὸς τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν κληρικῶν ἐρωτῶμενος ἐξειπεῖν καὶ γράμματα παρ' αὐτοῦ αἰτούμενος συστατικὰ, ὡς οὐδὲν τούτων εἶχεν ἐμφανίζειν αὐτοῖς, οὐδὲ μιᾶς ἠξιοῦτο παρ' αὐτῶν τῆς ὑποδοχῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπεπέμπετο, καὶ ἐν ὑποψίᾳ παρὰ πᾶσιν ἦν, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ φίλα τὰ πρὸς τὸν καθηγητὴν. Ὅθεν μὴ δυνάμενος ἄλλως ποιῆσαι, κακῶς ἐκ πρώτης ἀφειρησίας ἀπαλλάξας κατὰ² τὴν ἐς Κωνσταντίνου ἐπιδημίαν ἐπανακάμπτει πάλιν διὰ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα φερούσης³ πρὸς τὸν καθηγητὴν, καὶ ἰκέτης αὐτῷ προσπίπτει ἔλεεινός, τί μὲν οὐ λέγων, τί δὲ οὐ ποιῶν τῶν πρὸς οἶκτον ἐλκόντων τοῦτον τὸν ἑαυτοῦ. Καὶ δὴ πειθόμενον εἶχε τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις τὸν συμπαθῆ καθ' ὑπερβολὴν, ὥστε καὶ δακρύων ἐμπλήσαι τούτου τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς φοιτητάς οὐ δι' ἄλλο τι μᾶλλον ἢ δι' ἣν εἶχεν εὐφυίαν καὶ εὐγλωττίαν, ὅπηνίκα μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οὗτος ἦν τούτου ἀκροατῆς, καὶ χρηστάς εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας ὡς ὑπερέξει πάντων τοῦ χρόνου προϊόντος κατὰ παιδείαν καὶ ἀρετὴν, οὐκ εἰδὼς ὅλως ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἀναιδείας καὶ ἀνταρσίας προθήσεται τῆς πρὸς αὐτόν. Τούτων δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἀναμνήσας αὐτόν, καὶ ἐλέγχοις τοῖς προσή-

σ. 53 κούσιν, οἷόν τισι || παιωνίοις φαρμάκοις, τὴν αὐτοῦ γνώμην καταμαλάξας, οὐ μόνον συγγνώμης αὐτῷ μετέδωκεν, ἀλλὰ καὶ γράμμασιν ἐφοδιάζει τοῦτον συστατικοῖς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν αὐθις ἐπανελθεῖν, ὃ δὴ καὶ πεποίηκε. Καὶ ἦν παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἀποδεχόμενος, ὥστε καὶ ἐπ' ἐκκλησίας παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτόν⁴ λογίων ἐπιτραπῆναι συνεχῶς ὁμιλεῖν, καὶ ἦν ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος ἐπὶ τε εὐφυίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ τῆς γλώττης, ἣν εἶχεν ἐκ φύσεως

¹ Λάρισσαν

² κατὰ τὰ

³ φέρουσαν

⁴ αὐτῶν

μᾶλλον ἢ μαθήσεως, ὡς ἔφημεν, προφορᾶ. Καί δὴ καὶ σχολαρχεῖν αὐτὸν ὁ πατριάρχης ἔταξε τοῦ πατριαρχείου ἐντὸς καὶ οὐδεὶς ἐν τῷ τότε κατὰ τε γραμματικὴν καὶ ποιητικὴν παιδείαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνομιζέτο τούτου κρείττων, ὡς καὶ πρὸς Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας σκευοφύλακος ὄντος ἐμαρτυρεῖτο, καίτοι οὐκ εἰσθότος οὐ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ ἄλλῃ παιδείᾳ διαφέροντας οὕτως εὐχερῶς θαυμάζειν καὶ ἐπαινεῖν. Καὶ οὕτω μὲν εὐδρομα ἦν αὐτῷ πάντα τὰ ἐς τὴν Κωνσταντίνου διατριβὴν· μετὰ τινὰς δὲ χρόνους καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν παρὰ τοῦ τῆς κατ' ἐκείνην ἐκκλησίας προέδρου Νεοφύτου μεταπεμφθεὶς, σχολῆς τε ἦν προστατεύων καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ὁμιλῶν. Ἀνῆλθε δὲ καὶ Νικόλαος ἀπὸ Ἰλαρίσης² εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρῶτος κατ' Εὐγενίου τούτου σ. 54 ὁμοφρονῶν, καὶ εὐδοκίμει ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἰατρικὴν. Διαβάνας τε μετὰ ταῦτα χρόνου συχνοῦ, τῇ τούτου προτροπῇ τε καὶ συνδρομῇ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιώματι ὁ Ἀναστάσιος κοσμηθεὶς, τῆς Θεσσαλονικέων ἐκκλησίας χρηματίζει ποιμὴν· ἀλλ' οὐκ ἔφθασεν ἐπὶ τούτου ἐλθεῖν, καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ καθιστῶσι ποιμένα τὸν ἑαυτῶν· οὐ γὰρ μετὰ τῆς γνώμης ἐγένετο τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας ταύτης παντός. Ὁ δὲ ἐν Ἀδριανουπόλει³ τέλει τῆς αὐτοῦ ἐχρήσατο βιοτῆς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μετὰ πολὺν ἐγένετο χρόνον. Νικόλαος δὲ ὁ ἐπὶ μέγα φήμης τῆς κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἀρθεὶς, ὀψέποτε καὶ αὐτὸς μεταμεληθεὶς ἐφ' οἷς πρὸς Εὐγένιον ἐπλημμέλησε τὸν καθηγητὴν, συγγνώμην ἤλθε παρ' αὐτοῦ πολλάκις αἰτῶν, καὶ ταύτης τυχῶν, φιλίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν τοῦ λοιποῦ ἰδεσμεῖτο πολλῇ, καὶ δι' εὐλαθείας ὅ τι πλείστης εἶχεν αὐτόν.

Ὁ δὲ πολλοὺς ἔτι ἐν Καρπενησίῳ διατρίψας χρόνους, ὡς γενέσθαι τούτους πλείω τῶν εἰκοσιν, ἠγαπᾶτο μὲν καὶ παρὰ τῶν χριστωνύμων καθ' ὑπερβολὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως οὐχ ἤττον ἐθεραπεύετο, καὶ διὰ τιμῆς ἦν. Συνεχῶς τε τοὺς πρὸς αὐτὸν ἡ φοιτῶντας ἐδίδασκε, καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ὁμιλῶν δογματικοῖς τε σ. 55 καὶ ἠθικοῖς λόγοις οὐ τοὺς τὴν κωμόπολιν μόνον ἐκείνην οἰκοῦντας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων ἐν αὐτῇ κατὰ διαφόρους χρόνους συρρέοντας εἰς γνῶσιν ἐχειραγῶγει πᾶσαν καὶ ἀρετὴν. Ἐπὶ γῆρας δὲ βλέπων ἑαυτὸν ἀποκλίνοντα καὶ τὰς συνεχεῖς τῶν πρὸς αὐ-

¹ ἐκείνης   ² Ἰλαρίσης   ³ ἀδριανουπόλει

τὸν ἀπανταχόθεν ἐρχομένων ὀμιλίας βαρυνόμενος (ἐν μέσῃ γὰρ ἦν τῆς κωμοπόλεως ὃ τε ναὸς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν οἰκία τῇ ἀγορᾷ) μεταβῆναι ταύτης ἐφ' ἑτέραν ἐζήτει καιρὸν, ἡσυχίας ἧς αἰεὶ ἐτύγγχανεν ἐφιέμενος, εἰ δυνατόν ἦν, εἰς κόρον κατατρυφήσαι.

Καὶ δὴ ἐκ τῶν Ἀγράφων ἐκεῖσε κατὰ χρεῖαν ἐλθόντες¹ τινὲς ἀπὸ χωρίου τινὸς Βρανιανᾶ καλουμένου (τοῦτο δ' ἐστὶν² ἡ ἐμὴ δυστυχεστάτη πατρίς) ἐτύγγχανον μὲν καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦτον εἰδότες, ἠνίκα μᾶλλον ἐν Τριβάτῳ μετὰ τῶν ἀσκητικῶν ἐκείνων ὧν κατ' ἀρχὰς ἐφημεν ἦν συμβιωτεύων ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τηνικαῦτα οὐχ ἤττον διὰ μακροτέρας τῆς ὀμιλίας αὐτὸν ἐγίνωσκόν τε καὶ πείραν μᾶλλον ἔλαβον τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς, καὶ οὕτω βαρυνόμενον τὴν ἐκεῖσε τοῦτον ἰδόντες ἀναστροφὴν, ἀποπειρῶνται τῆς τούτου γνώμης, εἰ βούλεται³ τὸ σ. 56 Καρπενήσιον καταλιπεῖν καὶ ἐπὶ τὸ διαλυθῆν μεταβῆναι χωρίον, καὶ πολλοῖς πρὸς τοῦτο τοῖς λόγοις αὐτὸν παρεκάλουν. Ὁ δὲ, εἰ καὶ ἔππος ἐς πεδίον ἦν, τὸ τοῦ λόγου, τῆς ἡσυχίας, ὡς ἐφθημεν εἰπόντες, διαφερόντως ἐρῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχερείας τινὰς τὰς ἐκ τοῦ τόπου τούτους προὔβάλλετο, ἄλλα τε πολλὰ λέγων καὶ δὴ καὶ πυνθανόμενος πόθεν αὐτῷ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν δυνατόν ἂν εἴη κεκτηῆσθαι τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμάς. Οἱ δὲ πολλὰς αὐτῷ περὶ τούτων ἐποιοῦντο τὰς ὑποσχέσεις, καίτοι πρὸς πάσας ἀνανεύων ἦν, τὸ εὐμετάβολον τῆς γνώμης τῶν ἀνθρώπων εἰδώς.

Κατένευσε μέντοι, καὶ τοῖς λόγοις εἶξε τοῖς παρ' αὐτῶν. Οἱ δὲ περιχαρεῖς γενόμενοι καὶ τὰ τῆς χρεῖας δι' ἣν εἰς Καρπενήσιον ἦλθον πληρώσαντες, ταῖς παρ' αὐτοῦ εὐχαῖς ἐφοδιασθέντες, ὑπέστρεψαν ἐν Βρανιανοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἐγχωρίοις τὰ περὶ αὐτοῦ καταγγείλαντες πολλῆς αὐτοῖς εὐφροσύνης ἐγένοντο πρόξενοι, τοιοῦτον ἄνδρα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος οἰκήτορα γενέσθαι παρ' ἐλπίδα μαθοῦσι. Καὶ δὴ προθύμως εὐτρεπίζειν αὐτῷ τὰ πρὸς οἰκῆσιν ἤρξαντο, μονούδριόν τι ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς οὐ μακρὰν πού τοῦ χωρίου κείμενον, ἐπιτηδείως ἔχον εὐρόντες. Γοῦβα τῷ τόπῳ τὸ ὄνομα ἦν καὶ Ἀνήλιον αὐτὸς ἐπιθέτως ὠνόμασε διὰ τὸ παλίνσκιον⁴.

σ. 57 || Καιροῦ τοίνυν ἐπιτηδείου λαβόμενος, καταλείπει μὲν τὸ Καρπενήσιον, μεταβαίνει δὲ εἰς τὸ δηλωθὲν χωρίον, καὶ τῷ μονοδρίῳ

¹ ἐλθόντων   ² ἐστὶν   ³ βούλεται   ⁴ παλίνσκιον

ἐγκατοικίζεται, πολλῆς δὲ τῆς παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐκείνων ἀνδρῶν δεξιώσεως τυχῶν, καὶ οὐ παρὰ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντων ἀπλῶς εἰπεῖν τῶν ἐν τοῖς Ἀγράφοις οἰκούντων. Ὁρῶν δὲ τὸν τε ναὸν ἀκαλλώπιστον ὄντα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν οἰκίας οὐκ ἐπιτηδεῖως ἐχούσας πρὸς οἴκησιν τὴν ἑαυτοῦ, πρώτην ταύτην ποιεῖται φροντίδα τοῦ πάντα μετασκευάσαι καὶ μετακοσμηῆσαι ἐπὶ τὸ βέλτιον· ὃ καὶ πεποίηκεν, ἐξ ἰδίων καὶ ταῦτα ἀναλωμάτων. Καὶ φοιτηταὶ πάλιν πάντοθεν πρὸς αὐτὸν συνέτρεχον· οἱ δὲ ἐγχώριοι πολλὴν αὐτῷ παρεῖχον τὴν αἰδῶ καὶ τιμὴν, καὶ ἡ δυνάμει εἶχον τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐχορήγουν. Ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο κατὰ μόνας ζῆν ἢ μετὰ δύο καὶ τριῶν· πολλάκις γὰρ οἱ μετ' αὐτοῦ συνοικοῦντες καὶ τὸν δεκαδικὸν ὑπερήκοντιζον ἀριθμὸν. Οἱ δὲ κατὰ θεωρίαν μόνον καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν πρὸς αὐτὸν ἐρχόμενοι πλῆθος ἦσαν οὐ ραδίως περιληπτὸν ἀριθμῷ· διὸ καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν καὶ ἠπόρει καθ' ἑαυτὸν τὴν ἐκεῖσε ποιούμενος οἴκησιν, εἰ μὴ ἐν σπάνει τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων γένοιτο. Καὶ δὴ βουλήν βουλευέται μάλα καλὴν καὶ ψυχωφελεῖ, || ἦν καὶ πρὸς σ. 58 πολλοὺς τῶν φίλων κοινώσας ἄνδρας ἀρετῆ καὶ φρονήσεως κεκοσμημένους εὖρεν αὐτοὺς συνδοκοῦντας. Ἦν δὲ ἡ βουλή δύο τῶν περὶ αὐτὸν ἱερομονάχων καὶ φοιτητῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν πέμψαι μετὰ γραμμάτων πρὸς οὓς ἂν αὐτὸς δοκιμάσειε (πολλὴ γὰρ ἡ περὶ αὐτοῦ φήμη διέτρεχεν ἀνά πᾶσαν τὴν βασιλεύουσαν), ὥστε διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς βοηθείας τούτων ἱκανὴν ἐλεημοσύνην συναγαγεῖν. Ὁ καὶ πεποίηκε, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντίνου οἱ φοιτηταὶ ἀνελθόντες ὑπεδέχθησαν παρὰ τῶν πρὸς οὓς ἐπέμφθη τὰ γράμματα φιλοφρόνως καὶ ἰλαρῶς, καὶ συνδρομῆς πολλῆς ὡς εἰκὸς παρ' αὐτῶν τυχόντες συνήγαγον ἀριθμὸν τινα χρημάτων, τοὺς ἑπτακοσίους ὑπερβαίνοντα ἀργυροῦς, καὶ ταῦτα τῇ αὐτοῦ αὐθις συμβουλῇ ἀνδρὶ τινι τῶν ἐκ τοῦ ἔχοντος αὐτὸν χωρίου Παναγιώτῃ τοῦνομα παραδόντες, πλουτοῦντι μὲν ἱκανῶς, ἐπιστατοῦντι δὲ τῇ τῶν βασιλικῶν διανομῇ κρεῶν, ὡς ἂν ἔχοι τὸ παρ' αὐτῶν γενόμενον κέρδος κατ' ἔτος ἀποστέλλειν τῷ μονοδρίῳ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ διάγοντας τὰ πρὸς χρεῖαν ἔχειν τῶν ἀναγκαίων καὶ ὑπὲρ τῶν ἐλευόντων αὐτοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς εὐχεσθαι τελεταῖς καὶ μνήμῃς τῆς πρὸς θεὸν ἀξιοῦν τὰ γεγραμμένα παρὰ τῶν σ. ἀποστειλάντων ἰ. ὀνόματα.

ἰ ἀποσταλέντων

Τούτου γενομένου, κατῆλθον μὲν οἱ ῥηθέντες, τὰ προστεταγμένα αὐτοῖς πάντα πληρώσαντες, ἐπέμπετο δὲ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ ταύτην ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντος, καὶ μετ' εἰρήνης διῆγον τὸν βίον αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἀνήλυσκε δὲ τὰ πεμπόμενα εἰς τε καὶ ἄλλας χρείας, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς σκεύη ἐκκλησιαστικά, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἐνδεία πιεζομένους. Τῶν δὲ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἠύπορει μέχρι τινός ἐκ τε τῆς παρὰ τῶν ἐγχωρίων γενομένης πρὸς αὐτόν βοηθείας καὶ ἐξ ὧν εἶχεν ἔτι ἀπὸ Καρπενησίου ἐλθῶν.

Φοιτηταὶ δὲ αὐτῷ ἐν Βρανιανοῖς ἐγένοντο πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν ἐκ τῆς ἱεράς τάξεως καὶ παῖδες ἐξ αὐτοῦ τοῦ χωρίου καὶ τῶν περὶ ἀριθμοῦ κρείττονες. Πρῶτος δὲ πάντων ἦν Δαμασκηνός τις ἱερομόναχος Αἰτωλὸς Ἀγγελοκαστρίτης, εὐφυῆς ἱκανῶς καὶ φιλόπρονος, ὄγδοον ἔτος σὺν αὐτῷ διατρίψας. Εἶτα Ἰωακείμ τις ἕτερος ἐκ τῶν περὶ Τρίκην τῆς Θετταλίας χωρίων, ὅστις καὶ νῦν εἰσέτι τῷ βίῳ περίεστιν, ἐν Ἰωαννίνοις διατρίβων καὶ πλείονα μὲν πάντων διατρίψας σὺν αὐτῷ χρόνον, ἐλάττονα δὲ καρπωσάμενος τὴν ἐκ τῶν λόγων ὠφέλειαν νοὸς ἀμβλύτητι. Σὺν τούτοις δὲ καὶ Ἀρσένιος τις, τῇ ἡλικίᾳ τούτων νεώτερος, οὐ πολὺ τοῦ προσεχῶς ῥηθέντος κατὰ νοὸς ἀμβλύτητα διαφέρων. Ἐν ἐνὶ δὲ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ συνῆσαν ἅπαντες οὗτοι, παιδευόμενοι παρ' αὐτοῦ βίβλους ποιητικάς, Γεράσιμὸς τις Ἀκαρνὰν ἀπὸ Δραγαμέστου, Σάββας ἀπὸ Τριβάτου τῶν καὶ ἀνωτέρω ῥηθέντων χωρίων, Ἰωνᾶς, Ζαχαρίας καὶ Καλλίνικος ἐξ ἐνός πάντες χωρίου τῶν Ἀγράφων Καστανία προσαγορευομένου. Ὃν ὁ μὲν Καλλίνικος καὶ πατριάρχης μετὰ πολλοὺς χρόνους ὕστερον ἐχρημάτισε Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς κατὰ Προῦσαν ἐκκλησίας μετενεχθεὶς, ἧς πρότερον εἶχε τὴν προεδρίαν, καὶ τῆς πατριαρχικῆς καθέδρας προέστη ἔτη ἐκκαίδεκα, κάκεϊ¹ τὸν βίον ἐξέλιπεν οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ὁ δὲ Ζαχαρίας Βιζύης² τῆς κατὰ Θράκην ἐπίσκοπος κατέστη, καὶ νῦν ἔτι περίεστιν. Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς ἐν Καρπενησίῳ παρ' αὐτοῦ πεμφθεὶς τοῦ δηλωθέντος τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ναοῦ τὴν ἐφημερίαν ἐνεπιστεύθη, καὶ παίδων ἐν αὐτῷ σχολὴν συνεστήσατο τῇ τούτου προτροπῇ καὶ δαπάνῃ. Λοιμοῦ δὲ κατὰ τὰ ἐκεῖσε γενομένου χωρία πολλοῦ, ἀναχωρεῖ μὲν ἐκεῖθεν ἔρχεται δὲ πρὸς τὸν καθηγη-

σ. 60 τὴν αὐθις || ἐν τοῖς Βρανιανοῖς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ λαβῶν εὐχὴν

¹ κάκεϊ   ² βυζίνης

μετὰ γραμμάτων συστατικῶν ἐς Κωνσταντινούπολιν ἀναβαίνει, παιδείας ἐφιέμενος ἐπιστημονικῆς. Ὑποδεχθεὶς τοίνυν παρὰ τῶν τὰς ἐπιστήμας τῷ τότε διδασκόντων λίαν εὐνοικῶς (οἵτινες Σπαντωνῆς ἦσαν καὶ Σεβαστός, οἱ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου ἀκροαταί, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ πρώην μὲν διερμηνευτοῦ γενομένου τῆς βασιλείας, μετέπειτα δὲ πρέσβεως πρὸς τὸν τῆς Γερμανίας καίσαρα Λεοπόλδον, εἶτα ἐξ ἀπορρήτων χρηματίσαντος καὶ νῦν ἔτι ὄντος), συναριθμεῖται τοῖς πρώτοις τῶν παρ' αὐτοῖς φοιτητῶν, καὶ γενόμενος τινῶν ἐπιστημῶν ἐγκρατῆς, ὑπὸ λοιμοῦ τὸν βίον αὐτόθι κατέστρεψεν.

Ὁ δὲ μακαριστὸς οὗτος Εὐγένιος ὑπὸ τοῦ πολλοῦ γήρατος καμφοθεὶς, τριγέρων γὰρ ἦν, ὡς κἀν¹ ταῖς πρὸς διαφόρους αἰς ἔπεμπεν ἐπιστολαῖς ἑαυτὸν ὑπέγραφε, καὶ τὰ νεστόρεια ὑπερβεβηκῶς ἔτη, πολλὸν μὲν εἶχε τὸν πόθον τοὺς ὡς αὐτὸν φοιτῶντας διδάσκειν, μὴ δυνάμενος δὲ, τοῦ προτρέπειν οὐκ ἐπαύετο τοὺς δυναμένους λόγων ἀντέχεσθαι, καὶ τούτους ὅση δύναμις μεταδιώκειν· οὐ μὲν δὲ, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς ἐπιστέλλειν οὐκ ὄκνει πρὸς οὓς ἡ δύναμις ὑπηγόρευε, γραμμάτων || παιδευτήρια συνιστᾶν², ἐλεημοσύνης οὐδὲ μιᾶς ἐλάττονα, σ. 62 ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἄλλων πρωτεύουσαν τὴν διὰ λόγου καὶ ἐς λόγους γενομένην διὰ πολλῶν εἶναι πείθων αὐτούς. Ταύτη τοι καὶ τῆς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει συστάσῃ παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου κυρίου Μανουήλου τοῦ ἀπὸ Καστορίας σχολῆς, εἰ καὶ πολλοὶ τινες ἦσαν οἱ συνεργοὶ καὶ ἄλλοι, καὶ πάντων μᾶλλον ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτᾶριος, οὐ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν· ἀλλ' οὐ μικρὸν καὶ οὗτος συνεβάλετο³ μέρος, συνεχῶς αὐτῷ ἐπιστέλλων καὶ ἐγκωμίοις γεραίρων τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ ἐτέρας ἔτι συστήσαι προτρέπων αὐτόν· καὶ δὴ καὶ συνέστησαν, ἐτέρας ἔτι τῇ τούτου προτροπῇ δύο, μίαν μὲν ἐν Ἄρτῃ τῇ τῆς Ἀκαρνανίας, ἐτέραν δὲ ἐν τῷ Ἀνατωλικῷ τῆς Αἰτωλίας.

Γέγραφε γὰρ πρῶτον αὐτῷ περὶ τῆς κατὰ τὸ Ἀνατωλικόν, καὶ ὑπέσχετο δοῦναι τὰ πρὸς τὴν τοῦ καθηγητοῦ διατροφήν καὶ τῶν φοιτητῶν. Ἀλλ' ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Βαρθολομαῖος, ἐκεῖσε τότε παρὼν, διεκώλυσεν αὐτόν, ἀνάξιον ἡγησάμενος τὸ Ἀνατωλικόν χωρίον ἀποδειχθῆναι τοιαύτης σχολῆς, τὴν τοῦ τόπου στενότητα προβαλλόμενος, καὶ ἐπὶ τὴν Ἄρταν μετα||θέσθαι ταύτην πείθων αὐτόν· σ. 63

¹ κἀν   ² συνιστᾶν   ³ συνεβάλετο

τόν, ὡς πόλιν οὔσαν μεγάλην καὶ ἣ φησι περὶ τῆς Τροίας Ὅμηρος εὐρυάγειαν. Ποιεῖ τοῦτο ὁ τρισμακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ μάλα προθύμως καὶ ἐγχειρίζει φέρων τῷ διαληφθέντι Βαρθολομαίῳ τῷ Ἄρτης ἀργυροῦς τρισεχιλίους. Καὶ τοιαύτην ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τὴν Ἄρταν σχολή, προκαταρκτικὸν αἴτιον ἔχουσα τὸν Εὐγένιον, εἰ καὶ ἀμελεία τῶν ἐπιτροπευόντων αὐτῆς μικροῦ δεῖν εἰς τὸ μὴ ὄν ἐλθεῖν ἐκινδύνευε· νῦν δὲ πρὸ ὀλίγων ἔτων σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ φιλοθέων τινῶν καὶ φιλομούσων ἀνδρῶν ἤρξατο κατὰ τι εὐδοκίμειν καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκόπτειν.

Τούτων ἀκούσας Εὐγένιος περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἄρταν σχολῆς καὶ ὅτι πέρας οὐκ ἔλαβε τὰ τῆς τοῦ Ἀνατωλικοῦ, περὶ ἧς αὐτῷ πρότερον ἦν γεγραφῶς, μικρὸν τι πρὸς τὸν Βαρθολομαῖον σκανδαλισθεὶς, ὡς ὑπὸ φθόνου τυχὸν κινηθέντος καὶ κωλύσαντος τὴν κατὰ τὸ Ἀνατωλικὸν γενέσθαι, εἰ καὶ ἄλλως οὐ τὴν τυχούσαν αὐτῷ ἐνεποίει χαρὰν τὸ τοιαύτην συστήναι κατὰ τὴν Ἄρταν σχολὴν, πλείονα τὴν ἐξ ἐκείνης ὠφέλειαν τοῖς Ἑλλησιν ἠγησάμενος διὰ τὴν τοῦ τόπου εὐρυχωρίαν, ὡς δυναμένων πλειόνων ἐκεῖσε συνδραμεῖν καὶ τῶν ἀναγκαίων μᾶλλον εὐπορεῖν διὰ τὸ τῆς χώρας εὐκαρπον, καὶ δευτέροις χρῆται περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γράμμασι πρὸς τὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἐκεῖνον ἐργάτην, δεινοπαθῶν μὲν ἐφ' οἷς ἀπέτυχε περὶ τοῦ Ἀνατωλικοῦ, χαίρων δὲ ἐφ' οἷς τοσαύτην ἐποίησε τὴν εὐεργεσίαν τοῖς Ἑλλησι διὰ τῆς κατὰ τὴν Ἄρταν σχολῆς.

Ὁ δὲ καὶ ὑπὲρ ταύτης ὑπισχνεῖται πεντακοσίους καταβαλεῖν ἀργυροῦς, καὶ πέμπει τούτους αὐτῷ διὰ τινος τῶν ἐκ τῶν Ἀγράφων ἀνδρῶν πιστοῦ, γράψας πρὸς αὐτόν, εἰ καὶ πλειόνων ἐν χρείᾳ γένηται, μὴ κατοκνήσαι δηλοῦν, καὶ μετὰ πάσης πεμφθήσονται τῆς προθυμίας. Ὁ δὲ προσλογισάμενος τούτοις τοῖς παρ' αὐτοῦ τούτου πρότερον καταβληθεῖσι τριακοσίοις (αὐτὸς γὰρ ἦν πρῶτος ἐκ τῶν παρ' ἑαυτοῦ τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος πρὸ χρόνων τινῶν), ὡς γίνεσθαι τοὺς πάντας ὀκτακοσίους, ἱκανῶς ἔχειν ῥήθη πρὸς τὴν σύστασιν τῆς τοιαύτης σχολῆς· καὶ δὴ καὶ συνέστησεν αὐτήν, μηδὲν ἐκεῖνον περαιτέρω τὸν ἀνδρα παρενοχλήσας, καὶ Γρηγόριον τὸν Μάνεσιν πατριώτην ὄντα καὶ πρῶτον, ὡς ἔφημεν, τῶν αὐτοῦ γεγονότα ὁμιλητῶν τῆς κατὰ τὴν ἐνεγκαμένην αὐτὸν ἔταξε προστατεύειν σχολῆς, ὅς καὶ προέστη ταύτης ἐπὶ χρόνους συχνούς, καὶ φοιτηταὶ συνήχθησαν πρὸς αὐ-

τὸν οὐκ ὀλίγοι αὐτόχθονές τε καὶ ὑπερόριοι· ἀλλ' οὐ δῆτα καὶ ἀνάλογον || ἐγένετο τῇ δαπάνῃ τὸ κέρδος δι' αἰτίας πολλάς· αἰεὶ γὰρ τοῖς σ. 65
 τοιούτοις ὁ βάσκανος ἐπιτίθεται δαίμων, παντοῖα μηχανῇ πειρώμενος ἀποσβέσαι τὸ τῆς γνώσεως φῶς περὶ οὗ τὸν λόγον ἐνταῦθα μηχανύειν ἄκαιρον ἔμοι δοκεῖ παντελῶς.

Τοσοῦτον δὲ πάντας ἠγάπα τοὺς ἐκ τοῦ Ἀνατωλικοῦ ὡς καὶ συχνὰς τούτοις ἐκ τε Καρπενησίου τὸ πρότερον καὶ ἐκ τῶν Ἀγράφων τὸ δεύτερον πέμπειν ἐπιστολάς, νῦν μὲν πρὸς ἦθος τούτους τυπῶν, νῦν δὲ πρὸς λόγους προτρέπων, ἔστι δὲ οὐς καὶ ἐλέγχων καὶ ἑτέροις τὰ φιλικὰ προσλαλῶν καὶ τινὰς ὡς εἶωθεν ἀστεϊσμοὺς ἐγκαταμιγνύων τοῖς λόγοις· βοηθείαις τε πρὸς αὐτοὺς ἐχρῆτο καὶ λόγοις ἅμα καὶ ἔργοις· ὡσαύτως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν ἐφιλειτό τε καὶ εὐλαβείας ἠξιοῦτο πολλῆς. Μᾶλλον δὲ ὡς κοινὸς πάντων πατήρ ἐλογίζετο μέρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Βουλομένοις δὲ ποτε τούτοις καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν κοινῇ γνώμῃ πέμψαι τινὰς ἐπὶ βοηθείᾳ τῶν κατ' ἔτος κατερχομένων ἡγεμόνων ἐπιφορτιζόντων αὐτοὺς καὶ τοῖς φόροις φόρους ἐπιτιθέντων ἀδίκους, κατὰ πολὺ καὶ οὗτος αὐτοῖς συνεισηνεγκε, γράμμασι τοῖς παρ' ἑαυτοῦ τοὺς ἄνδρας ἐφοδιάσας πρὸς Παναγιώτην τὸν διερμηνευτὴν, φίλιαν συνδεδεμένον ὄντα πολλῇ πρὸς αὐτὸν καὶ εὐλαβείας οὐ τῆς τυχούσης ἀξιοῦντα καὶ γράμμασι πολλάκις προσαμειβόμενον. Οἱ καὶ ἀνελθόντες καὶ τὰ γράμματα αὐτῷ προσκομίσαντες, πολλῆς τῆς δεξιώσεως ἔτυχον παρ' αὐτοῦ, καὶ πᾶν ὅ τι ἐβούλοντο δι' αὐτοῦ πληρώσαντες, κατῆλθον εἰς τὴν πατρίδα πολλὴν αὐτῇ τὴν ὄνησιν φέροντες. Καὶ Εὐγενίῳ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ τὴν χάριν ταύτην ἀφωσιοῦντο, ἅτε δὴ τοσαύτης ἀξιουμένῳ καὶ παρὰ τῶν μέγα δυναμένων αἰδοῦς. σ. 66

Οὕτως ἦν τοῖς καταπονουμένοις πᾶσι διὰ τῶν γραμμάτων ἀπανταχοῦ βοηθὸς καὶ πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων μονῶν ἐλεημοσύνης χάριν περιοδεύουσι, τοῖς τε ἐκ τοῦ Σιναίου ὄρους καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου, τοῖς τε ἐκ τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἀθωνος καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἐκ πασῶν τῶν κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐπ' αὐτῷ τούτῳ περιόντων οὐ μικρὰ συνεβάλλετο ¹ τὰ μὲν αὐτὸς παρ' ἑαυτοῦ, τα δὲ δι' ἄλλων διδούς.

Ἐξαιρέτως δὲ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς τῆς ἐπονομα-

¹ συνεβάλλετο

ζομένης Τετάρνης, τῆς παρὰ τὸν Ἀχελῷον κειμένης ποταμὸν, πολλήν εἶχεν ἐκ πολλοῦ τὴν φροντίδα καὶ τῆς ἀνακαινίσεως ταύτης (ἡρῆμωτο γὰρ, καὶ ἦν ἐπιμελείας ἀξιουμένη μηδὲ μιᾶς ἐπὶ ἔτη σχεδὸν σ. 67 τριάκοντα) αὐτὸς οὗτος ὑπῆρξεν αἴτιος. Ἰάκωβόν τινά ἱερομόναχον, ἐπ' ὀλίγον μὲν αὐτῷ μαθητεύσαντα, ἀσκητικῇ δὲ ἀγωγῇ ἑαυτὸν ἐκδόντα καὶ πολλαῖς κατακοσμούμενον ἀρεταῖς, ἐκ τινος τῶν περὶ τὴν Ἄρταν χωρίων ὀρμώμενον καλουμένου Πέτα, ἐπὶ τὴν προστασίαν ταύτης¹ προτρέψας, καίτοι γε μόλις πρὸς τοῦτο πεισθέντα διὰ τὸν τῆς ἡσυχίας καὶ ἀπραξίας ὃν εἶχεν ἔρωτα καὶ μοναστικὸν βίον βιοῦν ἐλόμενον, ἀλλ' ἵνα μὴ τῆς τούτου ὑπακοῆς ἐκπέσῃ τὸ φορτίον τῆς προστασίας ταύτης ἀναδεξάμενον. Κάκεινος² μὲν ὡς προστάτης ἐγνωρίζετο τῆς μονῆς· οὗτος δὲ ἦν αὐτῷ πάντα ἐν πᾶσι γινόμενος διὰ τῶν ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς δυναμένους τὴν παρ' αὐτῶν παρέχειν μετὰ θεὸν τῇ μονῇ βοήθειαν. Καὶ οὕτω μὲν ἐποίει ἐφ' ὅσον ὁ ἱερός ἐκεῖνος ἀνὴρ³ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐγνωρίζετο· μετέπειτα δὲ τῷ μετὰ τὸν ἐκεῖνου θάνατον διαδόχῳ γενομένῳ τῆς προστασίας πλείονα συνεισηνέγκε τὴν σπουδὴν. Ἀνανίας οὗτος ἦν ὁ πᾶσι καὶ πανταχοῦ γνῶριμος δι' ὧν ὑπὲρ αὐτῆς ἐπεπράχει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι κατάφανῃ περιττὸν καταλέγειν· ὅστις καὶ εἰς ἀρχιεπισκοπικὴν ἀξίαν⁴ μετὰ ταῦτα ἀνήχθη, τὴν τοῦ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, καὶ οὐδ' οὕτω τῆς περὶ αὐτὴν ἀπελίπετο ἐπιμελείας, κἄν⁵ ταύτη τὸ ζῆν οὐ πρὸ πολλῶν ἐξεμέτρησε χρόνων.

σ. 68 || Ὅτι δὲ πλείονα τότε κατεβάλλετο τὴν σπουδὴν δηλοῖ καὶ τὰ παρ' ἡμῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο γινόμενα ἱαμβεῖα μεθ' ἐνός ἡρωελεγείου, τὴν πολλὴν περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς αὐτοῦ φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν σαφῶς παριστάνοντα, ἔχοντα οὕτωςι·

Στίχοι ἱαμβικοὶ εἰς Εὐγένιον προτρεπόμενον Ἀνανίαν ἐπὶ τὴν τῆς μονῆς προστασίαν.

Μόχθων ἀνευθεν καὶ πόνων οὐδείς, τέκνον
τῆς βασιλείας οὐρανῶν κληρὸν λάχεν·
καὶ γὰρ βιαστῶν ὡς βιαστὴ τυγχάνει,

¹ ταύτης κατὰ νεωτέραν διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ταύτην

Ἄ ἀνὴρ

² κάκεινος   ³ ἐκεῖνος Ἄ ἐν
πρῶτον γραφέντος ἀξίας

⁴ ἀξίαν κατὰ νεωτέραν διόρθωσιν τοῦ τὸ

⁵ κἄν

πόνους τε πολλοῖς καὶ κόποις θηρευτέα.
 Τί οὖν τὸ θαῦμα καὶ τὸ εἰ πολλοῖς πόνους
 ταύτης γενήσῃ τῆς μονῆς ἀρχηγέτης,
 τῆς πάντα θείας καὶ περικαλλεστάτης,
 καὶ ταῦτα μητρὸς τοῦ θεοῦ μου καὶ λόγου
 περισκεπούσης τῷδε ταύτην τῷ τρόπῳ ;
 Τοῖνυν γενοῦ μοι τάχος αὐτῆς προστάτης,
 καὶ πάντα πάντως χρηστὸν ἔξει καὶ τέλος.

Εἰς Ἀνανίαν ἀποκρινόμενον Εὐγενίῳ ἐπὶ τῆ προτροπῆ.

Εἰ καὶ τὸ σὸν πρόσταγμα θεῖον ὡς πέλει,
 διδασκάλων ἄριστε, δύσοιστον δ' ὁμως
 ἡμεοὶ δοκεῖ καὶ ἄχθος οἷόν τι μέγα
 μονῆς γενέσθαι τηλικαύτης προστάτην.
 Τούτου χάριν δέδρα μὴ τι καὶ πάθω,
 κατωμαδὸν τοσοῦτον ἄρας φορτίον.
 Ἄλλ' οὖν ἐπειδὴ προστάτην καὶ κυρίαν
 τὴν Παρθένον σὺ καθυπισχνῆ μοι, πάτερ,
 ἔπος λέγειν ἀντικρυς οὐδὲν οὐκ ἔχω.
 Πάντως γε μὴν χρὴ καὶ σὲ συμπαραεστάναι
 σύμβουλον αἰεὶ¹ δεξιὸν τῶν πρακτέων.

σ. 69

Ἡρωελεγεῖοι ὡς ἀπὸ τοῦ Εὐγενίου.

Εὐγένιος παλάμησιν ἀριστοπόνοισιν ἐῆσιν
 οὐ δύναται πονέειν σῶμ' ἀλαπαδνὸν ἔχων.
 Ἴκετο γὰρ δὴ γῆρας ἐπ' ἔσχατον ἄγχι θανάτου,
 καὶ οἱ πάντα λύθη γυῖα χερῶν τε τόνος·
 μέ σφ' ὅτε μέντοι τῷδε βίῳ θεὸς αὐτὸν ἐέργοι
 μήδεσιν οὐ λήξει πώποτ' ἀρηγέμεναι.

Οὐ περὶ τῶν ἱερῶν δὲ μόνον μονῶν πολλή τις ἦν αὐτῷ ἡ φροντίς,
 ἀλλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Τὸν γὰρ ἐν τῷ Καρπενησίῳ
 τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, οἰ-
 κοδομήσας ναόν, πολλῶν καὶ ἄλλων ἀπέδειξε² τοῦτον ἀρχέτυπον,
 καὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς μιμητὰς ἐν τε τῇ κωμοπόλει ταύτῃ καὶ ἐτέ-

¹ ρεῖ   ² ἀπέδειξε κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ὑπέδειξε

σ. 70 ροις || τῶν περίξ χωρίων. Καί τοσαύτη μὲν ἦν αὐτῷ ἢ περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ναῶν <ἡ> φροντίς. Τὴν δὲ πρὸς τοὺς δεομένους ἐπικουρίαν τε καὶ χορηγίαν, ἦν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ φανερώς τε καὶ ἀφανῶς ἐποιεῖτο, τίς ἂν ἱκανῶς εἰπεῖν δυνηθεῖη λόγος; Ἐμοὶ δοκεῖν, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐν λόγοις δεινότατος ἀξίως ταύτης παραστῆσαι δυνατὸς ἂν γένοιτο τὸ βραχύτατον. Οὕτω γὰρ ἦν συμπαθὴς, οὕτω φιλόπτωχος, ὡς μηδὲν περὶ τῆς αὔριον εὐαγγελικῶς περὶ ἑαυτοῦ μεριμνᾶν¹. διὸ καὶ εἰς ἐνδειαν τῶν ἀναγκαίων μετὰ ταῦτα κατέστη πολλήν. Ἄλλ' ἡ πάντων προνοητικὴ καὶ τῶν καλῶν ἀφθονοπάροχος τοῦ θεοῦ σοφία καὶ δύναμις οὐδαμῶς αὐτόν τε καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ὀρώντας τῶν δεομένων εἰς τέλος τῇ ἐνδείᾳ πιέζεσθαι κατελίμπανε, παρεῖχε δὲ πάντα ἀφθόνως αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῃ διαγωγὴν ἀνήκοντα καὶ ἑτέροις οἷς οἶδε τρόποις.

Τὰ γὰρ ἀνωτέρω λεχθέντα χρήματα τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῶν εἰρημένων φιλοθέων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐλεημοσύνης λόγῳ συλλεχθέντα καὶ οἰκονομηθέντα φροῦδα παντάπασιν ἐγένοντο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρῶτον ταῦτα παραλαβόντος ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ οὐδὲν τούτων τὸ μονύδριον ἐκ τῶν ἐκείνου διαδόχων ἀπέληψε. Διὸ καὶ πολλάκις περὶ αὐτῶν² ἐρευνήσας τοὺς τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν συνειδότες σ. 71 καὶ μηδὲν δυνηθεὶς λαβεῖν, ἀφορισμὸν, ὡς ἔθος τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ, ποιησάμενος καὶ παρὰ τινος τῶν ἐκ τοῦ χωρίου δι' αὐτὸ τοῦτο σκληρόν τινα λόγον ἀκούσας, ἠχθέσθη μὲν οὐ μετρίως, ἠδουλήθη δὲ μετανάστης ἀπὸ τῆς Γούβης γενέσθαι, τῶν Καρπενησιωτῶν προσκαλουμένων αὐτόν. Καὶ αὐθις εἶχε τοῦτον τὸ Καρπενήσιον, καίτοι πολλοὺς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γούβῃ διατρίψαντα χρόνους. Κατέλιπε δὲ ἐν ταύτῃ Σάββαν τινὰ ἱερομόναχον τῶν ἐκ τῆς αὐτοῦ συνοδίας, ἄνδρα ἑλληνικῶν μὲν μαθημάτων ἄπειρον, ἀρετῇ δὲ συζῶντα πολλῇ, ὃν καὶ Ἑγιασμένον δι' αὐτὸ τοῦτο ἐκάλει. Παρέλαβε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωακείμ, ὃν ὁ λόγος ἀνωτέρω δεδήλωκε, σὺν αὐτῷ τε κάμῃ³ τῆς τῶν ἐφήβων ἡλικίας τὸ τηνικαῦτα⁴ ἀπτόμενον.

Πολὺ δὲ τὸ διάφορον ἔχον ὀρών τῆς ἐν ἡ πρότερον κατέλιπε τὸ Καρπενήσιον καταστάσεως, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὔδει, τὴν παροιμίαν ταύτην ἐπὶ στόματος εἶχεν αἰεὶ. Μόλις δὲ ἔτος ἕν καὶ μόνον ἐν αὐτῷ πληρώσας, τῶν κατ' αὐτὸ θορύβων ἀπαναστῆναι πάλιν

¹ μεριμνᾶν   ² αὐτόν   ³ κάμῃ   ⁴ τοτηνικαῦτα

ἐσπούδαζεν. Ἐξελθὼν δὲ τούτου (εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν πρὸ παντὸς τιμᾶν ¹ ἄξιον), ἀκόντων τε πάντων καὶ ἀνθελκόντων πλὴν ὀλίγων τινῶν, εἰς Ναύπακτον τὴν προκαθεζομένην πόλιν τῆς Αἰτωλίας διὰ τῆς πατρίδος· τὸ Μέγα δένδρον φημί· καταβαίνει, μηδένα τῶν ἐκ τῆς συνοδίας αὐτοῦ συνεπόμενον ἔχων πλὴν ἐμοῦ, κάκειθεν ² εἰς Μεσολόγκιον ἔρχεται, καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν εἰς ἡ τὸ Ἀνατωλικόν. Διατρίψας δὲ ἐνταῦθα ἐφ' ὅσον ἦν αὐτῷ ἀρεστόν, εἰς τὸ Δραγαμέστον διὰ τοῦ Ἀχειλῶου καὶ τῆς ἐπέκεινα τούτου πορείας γίνεται, καὶ ὅλην ἐκεῖ προσμείνας τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν (ταύτης γὰρ ἦν ὁ καιρὸς) μετὰ τὸ Πάσχα καὶ τὰς μετ' αὐτὸ ἐπομένας ἑορτὰς ἐπανακάμπτει ³ αὐθις διαπόντιος εἰς τὴν Κατοχὴν διὰ τῶν παρ' Οἰνιάδας τοῦ Ἀχειλῶου ποταμοῦ ἐκβολῶν, κάκειθεν αὐθις εἰς τὸ Ἀνατωλικόν. Ταύτην δὲ τὴν περίοδον δι' οὐδὲν ἕτερον ἐποιεῖτο εἰ μὴ τόπον ἡσυχίας ζητῶν εὐρεῖν, ἀλλ' οὐδὲν ταύτης ἀπόντατο· πάντα γὰρ ἦν θορύβων μεστὰ καὶ πλήρη κακῶν.

Ἐνθεν ⁴ τοι καὶ παντάπασι τῆς ἐπὶ τάδε οἰκήσεως ἀπογνοῦς, τὴν ἐς τὰ τῶν Ἀγράφων ὄρη φέρουσαν προκριτέαν πάντων εἶναι ἠγήσατο· καὶ ἄπτεται μὲν αὐτίκα ⁵ ταύτης, ὄρον δὲ τίθησιν αὐτῇ τὸν πρὸς ὄν, τὴν σεβασμίαν τῆς Τετάρτης μονήν. Ἐν ἣ καὶ γενόμενος ἀρρωστίᾳ περιπίπτει δεινῇ. Ταύτης δὲ τῆ τῆς Θεομήτορος βοήθειᾳ ἀναρραίσας, ἡ φήμη τῆς τούτου κατὰ τὴν Τετάρταν ἐλεύσεως προῆλθε καὶ μέχρι τῶν ἐν Βρανιανοῖς, οἳ καὶ τῆς τούτου στερήσεως εἰληφότες τὴν πεῖραν πολλὴν εἶχον τὴν ἔφεσιν τοῦ καὶ πάλιν αὐτὸν ὡς καὶ πρότερον εἶχον ἰδεῖν. Διὸ καὶ μηδὲ μίαν ποιησάμενοι τὴν ἀναβολὴν οἱ τηνικαῦτα τῶν ἄλλων ἡ προῦχοντες ἐν τῇ μονῇ κατῆλθον ζητοῦν- ⁶ τες αὐτὸν, μεθ' ὧν ἦν καὶ πατήρ ὁ ἐμός, πένης μὲν ἄλλως καὶ χειρωνακτικῶ βίῳ ζῶν, πολλὴν δὲ ὁμως τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τρέφων ἐν αὐτῷ. Θεασάμενος δὲ τούτους οὕτως ἐξαίφνης ἐξεληθόντας, ἠδονῆ καὶ θαύματι σύγκρατος ἦν, καὶ πόθεν οὕτως ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ μονῇ παρεγένοντο ⁶ τούτους ἠρώτα, μὴ καὶ πρότερον μέχρι ταύτης εἰωθότας κατέρχεσθαι. Σοῦ ἔνεκά φασι νῦν μεθ' ὃ τι πλείστης σπουδῆς ἐνταῦθα κατῆλθομεν, ὡς ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ χω-

¹ τιμᾶν   ² (καὶ κατωτέρω) κάκειθεν   ³ ἐπανακάμπτει   ⁴ ἐνθεν
⁵ αὐτίκα   ⁶ παρεγένοντο κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
παρεγένετο

ρίῳ κατοικούντων πεμφθέντες· διὸ καὶ ἀξιοῦμεν μηκέτι παριδεῖν ἡμᾶς τοσοῦτον χρόνον τὴν σὴν ὀρφανίαν φέροντας, ἀλλ' ἐπὶ τὸ σὸν μονῦδριον ἀνελθεῖν καὶ τοὺς ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου κατιδεῖν σε ἐφιεμένους παραμυθήσασθαι, τοῖς δέ γε διὰ λόγου ἢ ἔργου σοι προσκεκρουκόσιν, οἷα Χριστοῦ μιμητῆς, συγχώρησιν παρασχεῖν.

Τούτοις τε καὶ ἑτέροις πλείοσι λόγοις πρὸς ἀλλήλους καθομιλήσαντες, τὰ πρὸς τὴν ἀνοδὸν ἡμῖν εὐτρεπίζειν παρεκέλευετο, καὶ, ἵνα τὸ πᾶν συνεχῶς εἴπω, ἐπανήλθομεν ὄθεν ἐξήλθομεν. Τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τῆς τότε γενομένης παρὰ τῶν ἐγχωρίων χαρᾶς; Οὐδὲ γὰρ λόγῳ ταύτην δύναμαι παραστῆσαι. Ποθεινοτέρα δὲ καὶ αὐτῷ ἢ ἐν τῷ ἰδίῳ σ. 74 κελλίῳ οἰκησὶς τηνικαῦτα ἐδόκει, καὶ || πασῶν ὧν τὴν πείραν ἔλαβε κρείττων. Καὶ ἀριθμὸν ἐτῶν ἱκανῶν ¹ αὐτόθι τὸ δεύτερον ἐλθὼν διήρκεσε μένων. Ἄλλὰ καὶ αὐθις ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, ὧν καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται, κινήθεις γήραξ τε πολλῷ βαρυνόμενος καὶ ὑπὸ τινος Ἀρσενίου ἱερομονάχου, τῶν αὐτοῦ ὄντος, ὡς ἔφημεν, φοιτητῶν, ἀπὸ Καρπενησίου ἐλθόντος, ἐρεθισθεὶς καὶ ἑτέρων ἔτι πολλῶν (ἦν γὰρ τότε δι' ὑπερβολὴν γήρωξ καὶ τοῖς τυχοῦσι τῶν ὀμιλούντων αὐτῷ πειθόμενος) βουλευέται καὶ τρίτον εἰς Καρπενήσιον ἀπελθεῖν. Ὁ καὶ ποιήσας αὐτίκα μετάμελος ἐγεγόνει, καὶ αὐθις τοῦτον ἢ Γουῖβα ὡς τινα σίτον ὄριμον εἰς τὴν ἀποθήκην δέχεται, οὐ διὰ τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ δι' ἑτέρας ἐπανακάμψαντα, περίοδόν τινα τετελεκῶς, ἣν καὶ λιτὴν κατάπτυστον συνεχῶς ἐφίλει κατονομάζειν. Ἐν ἣ καὶ γενόμενος, πολλὴν ἐδόκει τὴν ἀπὸ ταύτης θεραπείαν ἔχειν· ἔστι γὰρ ἐς τὰ μάλιστα ὁ τόπος ὑγιεινὸς ἀπὸ τῆς τοῦ ἀέρος εὐκрасίας, καὶ πηγὴ τις ἐνταῦθα ἐκδίδωσι καθαροῦ καὶ ἡδίστου νάματος, Φοντάνα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένη καὶ πολλὴν κεκτημένη τὴν φήμην· ἦν καὶ ἐπιγράμματος ἠξίωσεν ἐξ ὅτου ² πρῶτον ἐν αὐτῇ παρεγένετο, τοῦτον τὸν τρόπον ἔχοντος·

Ἴζεό μοι πάρα, ὦ Ξένε, κἄν κεν ὁδοῖο παρέλκω,
πίε δὲ καὶ νάματος τοῦδε ἀκηρασίου.

σ. 75 || Ἐλθὼν οὖν ὑπὸ τῆςδε κεράσου μοι ἀνάκεισο,
νίζε θοοὺς τε πόδας χρῶτα τέρην τε ἄπαν.
Φοντάνα κικλήσκουσί με νῦν ἐγχώριοι ἄνδρες
φωνῆ τῇ Λατίνων, οὐκ Ἀχαιδί, φίλε.

ἱκανῶν (τὸ πρῶτον ἱκανόν)   ? (καὶ κατωτέρω) ἐξότου

Ταῦτ' ἄρα καὶ περὶ μηδεμιᾶς ἔτι φροντίσας ἑτέρας ἀποδημίας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὸ λειπόμενον διαρκέσαι τοῦ βίου διεγνωκῶς, εἰ καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦτο κατὰ νοῦν εἶχεν, ἀλλ' ἐκ τινων, ὡς ἔφημέν, περιστάσεων ἐνοχλούμενος ἐποιεῖτο τὰς μεταβάσεις. Ἐκ γὰρ πολλῶν ἐτῶν αὐτόθι ὁ τάφος αὐτῷ ἐσχεδιάσθη, καὶ μονοῦ¹ τὸν βίον καθ' ἐκάστην τοῦτον ὁρῶν ἀπέλειπεν. Ἐξ ὅτου γὰρ Θεόδωρον τὸν ἡμέτερον ἀδελφόν, ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ ὄντα καὶ Γόρδιον παρ' αὐτοῦ πρῶτον ὀνομασθέντα, πικρῶς θανόντα ἐθρήνησεν, ὥστε θαυμάζειν τοὺς ὁρῶντας αὐτόν, καὶ ἐν τῷ τοῦ ναοῦ νάρθηκι ταφῆναι ἐκέλευσεν, ἐκεῖσέ πη καὶ ὀπήν τινα ἐπέσκηψε γενέσθαι τὸν ἑαυτοῦ τάφον δεικνύουσαν καὶ ἐπιτηδεῖως ἔχουσαν εἰς κηροῦ καὶ λύχνου καὶ φωταγωγοῦ ἕξαψιν· ὃ δὴ καὶ ἐγένετο ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Πόθῳ δὲ τῷ πρὸς τὰ θεῖα πόθον προσθεῖς καὶ τὸν βίον μελέτην θανάτου ποιούμενος, ὃ δὴ φιλοσοφίας ὄρος ἐστὶν ὁ ἀκρότατος, καὶ τὰ ἐνταῦθα οὐδενὸς ἄξια λογιζόμενος, ἐν τῇ τῶν || μελλόντων θεωρίᾳ ἦν σ. 76 ὄλος ἐκδεδομένος, εἶχε δὲ καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ καλῶν ὡς τινα ἰδιαίτατα, τὸ ἐν ταῖς προσευχαῖς συνεχὲς καὶ ἐπίμονον· οὐκ ἀπελείπετο γὰρ ἄωρὶ τῶν νυκτῶν ἀπὸ τῆς κλίνης ἀνιστάμενος ἐπὶ πολὺ τούτων μέρος τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν· τὸ ἐν ταῖς τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθίαις πρόθυμον καὶ πρὸς τὴν ἀκρόασιν νουνεχὲς, ὥστε τοῖς κατὰ τι τῶν ἀναγινωσκόντων σφαλλομένους καὶ ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου πάλιν τὸν λόγον λέγειν καὶ διορθοῦσθαι πολλάκις ἐπιτιμᾶν². ἠνίκα δὲ καὶ ψάλλειν ἐβούλετο τοὺς τε τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων κανόνας οὐκ ἄνευ δακρύων εἶδεν ἂν τις τούτου τοὺς ὀφθαλμούς· τοσαύτη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ψαλμωδίας ἐγένετο ἡ κατάνυξις· τοῦτ' αὐτὸ δὲ καὶ ἄλλων ἔπασχε συνεχῶς ψαλλόντων ἀκούων· ἢ πρὸς τοὺς δεομένους μετάδοσις καὶ ἀνωτέρω μοι ἀποχρώντως δεδήλωται· τὸ γὰρ χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐφιλοσόφησε, συχνοί· τε πρὸς αὐτόν ἐν θλίψεσι καταφεύγοντες τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἐτύγγανον. Οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ αὐτὸς ἐγὼ τῶν παρ' αὐτοῦ εὐεργεσιῶν τε καὶ χαρίτων πεπειράμαι καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς τοὺς λόγους συνδρομῆς τε καὶ προτροπῆς,

¹ μονοῦ ² ἐπιτιμᾶν

σ. 77 καὶ ταῦτα ἐν γηραιᾷ ¹ || πάνυ τῆ ἡλικίᾳ αὐτῷ ὁμιλήσας καὶ ὅσα καὶ χεὶρ αὐτῷ γινόμενος πρὸς τὰς παρ' αὐτοῦ συντασσομένας ἐπιστολάς.

Συγγράμματα δὲ αὐτοῦ ὀλίγα τινὰ καὶ κατὰ τινὰς καιροὺς πρὸς τοὺς αἰτήσαντας ἐκδεδομένα. Πρῶτον μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ ἀγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἄθωνος πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς ἀγίας προσκομιδῆς γράψαντας καὶ ἀποριῶν λύσιν αἰτουμένους ἀπόκρισιν ἐποιήσατο δι' ἑλληνικῆς φράσεως ἐν λόγοις δυσὶν, ὡς ἐν εἶδει ἐπιστολῶν, οἵτινες τοῖς ἐντυγχάνουσι τῆ κοινῆ παραδόσει μᾶλλον τοῦτον προσέχειν δοκοῦσιν ἢ ταῖς λόγῳ ἀναντιρρήτῳ σαφῶς ἀποδεικνυμένοις· διὸ καὶ ἀποδοκιμαστῆσαν οἱ Ἄθωνῖται τὴν τούτου πρὸς αὐτὸν γενομένην ἀπόκρισιν ἀπεφώνησαν ².

Δεύτερον δὲ καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν συνεγράψατο τοῦ καλὸν ἐν μονάζουσι λάμπαντος Διονυσίου τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὄρει ἀσκήσαντος, ὑπὸ τινων πρὸς τοῦτο παρακληθεὶς ἀδελφῶν καὶ συμπατριωτῶν τοῦ ἀγίου. Πρόσθετος, εἰ βούλει, καὶ ἦν ἔφημεν ἀκολουθίαν Κυρίλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτι διατρίβων ἐν νεωτέρᾳ ἡλικίᾳ.

Τὰ δὲ λοιπὰ τούτου τῶν συγγραμμάτων εἰς ἐπιστολάς ἀναφέρονται, τὰς μὲν καὶ ἑλληνιστί, τὰς δὲ καὶ χυδαῖστί ἢ μιξοβαρβαριστί, ἔν' οὕτως εἶπω, γεγραμμένας, ὑπὲρ ἀριθμὸν οὔσας. Πολλὰς γὰρ καὶ σ. 78 πρὸς πολλὰ τῶν προσώπων || ἰδιωτικῶν τε καὶ ἀξιωματικῶν ἀπέστειλεν ὡς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν βασιλεῦσι χριστιανικώτατον καὶ τῆς Μοσχοβίας αὐτοκράτορα συστατικὰς ποτε πέμψας ἐπιστολάς, ἔτι δὲ καὶ πρὸς Νίκωνα τὸν τῶν ὑπερβορείων ἐκείνων μερῶν πατριάρχην. Παρίημι λέγειν ὅσαι πρὸς τοὺς κατὰ καιροὺς γενομένους ἐκλαμπροτάτους ἡγεμόνας τῆς τε Οὐγκροβλαχίας καὶ Μολδοβλαχίας πρὸς τε τοὺς τέτταρας τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πατριάρχας καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχιερέων, μάλιστα δὲ πρὸς Διονύσιον τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὕστερον μὲν πολλάκις ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀναχθέντα θρόνον, πρότερον δὲ Λαρίσης ³ ὄντα μητροπολίτην. Πρὸς τοῦτον γὰρ

¹ ἐν γηραιᾷ μόνον ἐν τῇ κάτω ᾠα τῆς σ. 76 κατὰ τὸ ἔθος τῶν μεταγενεστέρων βιβλιογράφων καὶ τῶν ἐντύπων βιβλίων τοῦ θέτειν προληπτικῶς ἐν τῇ κάτω ᾠα τῶν ἀρτίων τὸν ἀριθμὸν σελίδων τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης σελίδος. Τὸ ἔθος τοῦτο τηρῶν καὶ ὁ βιβλιογράφος τοῦ κώδικος ἔθηκε μὲν ἐν τέλει τῆς σ. 76 τὰς λέξεις δι' ὧν ἔμελλε ἀρχίσῃ ἡ σ. 77, ἀλλ' ἐλησμόνησε νὰ γράψῃ ταύτας ἐν αὐτῇ ταύτῃ. ² ἀπεφώνησαντο ³ Λαρίσης

καὶ πλείστας καὶ καλλίστας συνέταξεν ἐπιστολάς διὰ τε τὸ ἐγγὺς τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας οἰκεῖν καὶ διακομιστῶν ὅποτε βούλοιτο εὐπορεῖν καὶ διὰ τὸ πολλὴν πρὸς αὐτὸν τὴν φιλίαν σώζειν καὶ τὴν εὐλάβειαν, ὥστε καὶ ἐπὶ Λάρισαν ¹ ἐλθεῖν ποτε μετὰ πολλῆς τῆς παρακλήσεως αὐτὸν μεταπέμψασθαι ² καὶ τὴν τε Τρίκκην καὶ τὸν Τούρναβον μετ' αὐτοῦ περιδεῦσαι καὶ ὅπῃ περ ἂν αὐτῷ κρεῖττον δόξειε μείναι καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι παρακαλεῖν.

Ἄλλ' οὗτος τὴν ὑπὲρ πάντα φίλην αὐτῷ ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, τὴν ταχίστην ³ ὑποστρέφειν ἐπὶ τὴν Γουβαν ἔσπευδε, πασῶν τούτων προτιμοτέραν ἡγούμενος. Πολλοὶ || δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ σ. 79 τὰς μητροπόλεις αὐτῶν πολλάκις αὐτὸν ἐκάλουν, πᾶσαν αὐτῷ θεραπείαν ὑπισχνούμενοι καὶ τιμὴν· ἐξ ὧν καὶ ὁ προρρηθεὶς Βαρθολομαῖος ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, ἠνίκα τὸν Γρηγόριον ἦλθε ζητῶν παρ' αὐτοῦ προστάτην τῆς ἐν τῇ Ἄρτῃ καταστῆσαι σχολῆς πρὸ τοῦ γενέσθαι τὴν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ. Πρὸς ὃ καὶ ἐπένευσεν, ἀλλ' οὐ πλείονα χρόνον ἔτους ἐνός τὴν ἐκεῖσε ποιῆσαι διατριβὴν, εἶτα πρὸς αὐτὸν ἀνακάμψαι τοῦτον δεόμενον· εἴλετο γὰρ μᾶλλον παραρριπτεῖσθαι καὶ συγκακουχεῖσθαι τοῖς ἐν τοῖς δυσβάτοις καὶ ἀκάρποις ὄρεσι τῶν Ἀγρᾶφων οἰκοῦσι καὶ ἡσυχίας ἀπολαύειν διηνεκοῦς ἢ κατὰ τὰς εὐρείας καὶ πολλαῖς περιρρομένας τῶν πόλεων ἀφθονίαις ἐν πολλοῖς ἀναστρέφεσθαι τοῖς θορύβοις.

Ἦν δὲ ὁ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ χαρακτήρ ἐν μὲν ταῖς κατὰ φράσιν συντεταγμέναις ἑλληνικὴν τῷ τοῦ Κορυθαλλέως προσεικῶς, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν εἶχε τὴν ἐκείνου ἰσχὺν, ἐν δὲ ταῖς κατὰ τὸν ἀπλοῦν καὶ ἰδιωτικὸν τρόπον σοφῆς μελίττης ἀποστάζων γλυκύτητα· καὶ αὗται μᾶλλον ἐκείνων παρὰ πάντων σοφῶν τε καὶ ἰδιωτῶν ἐθαυμάζοντο κάλλους ἕνεκα καὶ ἡθους κατασκευῆς· καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις ἐπιστολὴν τούτου εὐρῶν, ὅπως δὴ πούσαν ἔχουσαν, μὴ || μετὰ πολλῆς ἐγκολπώ- σ. 80 σασθαι τῆς προθυμίας καὶ ἡδονῆς. Καὶ οὕτω μὲν ἐγένετο πανταχοῦ δι' αὐτῶν· πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ πολλῶν ἡλευθέρου κακῶν ψυχικῶν ὁμοῦ καὶ σωματικῶν, καὶ τοῦτο ἦν αὐτῷ μᾶλλον τὸ σπουδαζόμενον μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς.

Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος τοῦ λόγου, καὶ οἷον περὶ αὐτὸ τὸ τέλος εἰπεῖν, οὐκ ἄξιόν μοι δοκεῖ καὶ τὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι (φημί τῷ Με-

¹ Λάρισσαν² μεταπέμψεσθαι³ σταχίστην

γάλῳ δένδρῳ) παρ' αὐτοῦ κτισθέντα ναὸν ἀμνημόνευτον παριδεῖν καὶ μηδενὸς ἀξιῶσαι λόγου. Πολλὴν γὰρ εἶχεν ἐκ πολλοῦ τρέφων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἔφεσιν ἴσον¹ καὶ μεγέθει καὶ σχήματι τῷ ἐν Καρπενησίῳ παρ' αὐτοῦ πρότερον οἰκοδομηθέντι καὶ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα κτίσαι ναόν. Ἦν δέ τις ἐκεῖσε βραχὺς πάνυ καὶ κάλλους ἀπηλλαγμένος παντός, ἐπ' ὀνόματι τιμώμενος τῶν τῆς Θεομήτορος εἰσοδίων. Τοῦτον ἔγνωκεν ἀνακτίσαι καὶ εἰς τὸ προρρηθὲν ἀναγαγεῖν καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος. Τὸ δὲ οὐκ ἄλλοτέ ποτε τοῦτο αὐτῷ ἐξεγένετο, καίτοι λίαν προθυμομένῳ, εἰ μὴ περὶ αὐτὰς τὰς τοῦ βίου δυσμάς. Καὶ δὴ βουλῆς αὐτῷ καὶ σκέψεως πρότερον γενομένης, καὶ τὸ ἔργον αὐτίκα ταύτῃ ἐπηκολούθει. Δοὺς τοίνυν ὅσον ἱκανὸν ἦν εἰς τε τὸν τῶν τοίχων καὶ τὸν τῆς ὀροφῆς τούτου ἀπαρτισμὸν, ἀνεκτίσθη μὲν ὁ ναός, οὐ μὴν δὲ σ. 81 καὶ κατὰ πάντα τῷ ἀρχετύπῳ || παρεμφερῆς, ἀμελείᾳ τε ἅμα καὶ μοχθηρίᾳ τῇ τῶν ἐπιστατούντων· οὐδὲ γὰρ ἠδύνατο τῷ τόπῳ τὰς ὀψεις αὐτὸς οὗτος ἐπιβαλεῖν καὶ ὡς ἦν αὐτῷ καταθύμιον κελεῦσαι γενέσθαι. Πέρας μέντοι τὸ οἰνοῦν ἐδέξατο, καὶ ἤδετο τοῦτο μαθῶν καθ' ὑπερβολὴν. Εἶτα καὶ περὶ τῶν ἐντὸς ἤρξατο τὰ εἰκότα διανοεῖσθαι, κατὰ πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη τοῦτον ὀλόκληρον ἀπεργάσασθαι σπεύδων. Ἐφ' ᾧ καὶ Ἀνανίαν τὸν τῆς Τετάρτης προσκαλεσάμενος καθηγούμενον, ὡς ἐκ τοῦ ἰδίου προσώπου μετὰ τῶν ἀναλωμάτων ἐκεῖσε πέπομφε² τὰς μετὰ τῶν τεχνιτῶν συμβάσεις ποιήσασθαι. Τούτου δὲ κατὰ τὴν ἐκείνου κέλευσιν ἐπὶ τὸν ναὸν ἐλθόντος καὶ τὰ προστεταγμένα αὐτῷ ποιήσαντος καὶ ἐπανελθόντος, οὐδὲν ἤττον ἐκείνοι, τῇ ἑαυτῶν μοχθηρίᾳ χρησάμενοι, τὰ μὲν χρήματα κατηνάλωσαν, τὸ δὲ ἔργον ἀτελὲς ἀπέλιπον. Τελευτήσαντος δὲ τούτου, τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ τῶν τεχνιτῶν ἐκείνων πρωτεύοντος, ἡμιτελὲς ἦν τὸ ἔργον καὶ παρεωραμένον μέχρι καὶ τῆς ἡμῶν ἐπὶ τὸ Ἀνατωλικὸν ἀφίξεως. Ἐχοντες δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου παραγγελίαν καὶ τινὰ βραχὺν χρημάτων ἀριθμὸν, ὃν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἡμῖν καταλέλοιπεν, οὐ ταῦτα μόνον εἰς αὐτὸν ἀνηλώκαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων τινὰ, καὶ πᾶν ὃ τι χρειῶδες καὶ τῶν ἄλλων σ. 82 μᾶλλον ἀναγκαιότερον ἦν εἰς τέλος τὸ προσῆκον ἡγάγομεν, || τῷ καθηγητῇ τε καὶ πνευματικῷ πατρὶ καὶ πάντων τῶν καλῶν ἡμῖν μετὰ θεὸν χορηγῶ χαριζόμενοι.

¹ ἴσον   ² πεμπομφε

Τὸ δὲ γε εἰς θεοσέβειαν ἤκον αὐτοῦ καὶ δογμάτων ἀκρίθειαν ἴσασι πάντως οἱ μετ' αὐτοῦ τὰς ἐντεύξεις ποιούμενοι καὶ τῆς τούτου διδασκαλίας συνεχῶς κατακούοντες, ὡς οὐδὲ μιᾶς λύμης μέτοχος ἦν τῶν εἴτε λατινικῶν, εἴτε καὶ λουθηρανικῶν εἴτ' ¹ οὖν καλουινικῶν φαίης αἰρέσεων, ἀλλὰ καὶ τούτων κάκεινων ² ἄσπονδος ἐχθρὸς ἦν, καὶ ἐκ μιᾶς παρητεῖτο πάντας, ὡς καὶ τινος αὐτῷ τῶν φίλων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως γράψαντος, ὅτι τινὲς τῶν ἀπὸ τῆς τοῦ ἐκ Βερροίας Κυρίλλου φατρίας Καλουῖνον εἶναι τοῦτον ἐπιφημίζουσιν, αὐτὸς ἀντέγραψεν οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ βούλεται τοῦτο σημαίνειν τοῦνομα, ἄρα τῶν χερσαίων τι ³ ζῶων ἐστὶν ἢ τῶν πτηνῶν ἢ τῶν νηκτῶν, ἐδώδιμον ἢ οὐκ ἐδώδιμον, καὶ ὅσα τούτων ἐφάμιλλα. Πρὸς δὲ θεολογίαν εἰ καὶ ἀγύμναστος ἦν, τὴν νεωτέραν ταύτην φημί καὶ σχολαστικὴν καλουμένην, πρὸς μέντοι γε τὴν τῶν θείων πατέρων ἀραρότως εἶχε μάλα καὶ ἐντελῶς, καὶ πολὺς ἦν ταῖς τούτων βίβλοις προσκείμενος, καὶ πᾶν ὅ τι ἂν καὶ λέγειν καὶ γράφειν βούλοιοτο οὐκ ἄλλοθεν ποθεν εἰ μὴ παρ' αὐτῶν ἐλάμβανεν, οὐδὲν οὔτε μεταποιῶν, οὔτε παρεξηγούμενος, ἀλλὰ τῇ τε ἱερᾷ καὶ θείᾳ Γραφῇ καὶ τοῖς ταύτης ἐξηγηταῖς καὶ ἀγίοις πατράσι κατ' ἴχνος ἐπόμενος.

|| Περὶ δὲ τῆς τοῦ Κορυθαλλέως ἧς εἶχε γνώμης πολλάκις ἀκηκοῶς σ. 83 ἔτυχον τούτου λέγοντος, ὅτι οὐκ ὀρθοποδῶν ἦν ὅλως πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις, ἀλλὰ γοῦν θατέρα τούτων ἐχώλεσε. Τοσοῦτον μόνον τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον ἦν, ἀλλ' οὐκ οἶδα πρὸς ὅ τι μᾶλλον ὁ λόγος αὐτῷ ἐφέρετο· ὡς δὲ εἰκάσαι μόνον ἐστὶν, ἐκ μιᾶς ἧς πρὸς αὐτὸν πέπομφεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολῆς, ἐν ἣ τὴν μετουσίωσιν θεοστυγῆ λέγειν οὐκ ἀναδύεται, εἴτε τὴν λέξιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὕτω καλῶν, εἴτε καὶ τὸ ὑπ' αὐτῆς σημαίνόμενον, ἀμφοτέρως οὐ πόρρω ἀσεβείας καθέστηκεν. Ἐν ἑτέραις δὲ τῶν καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς πολλοὺς ἑτέρους ἐπιστολῶν, πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων, οὐδὲν τοιοῦτον εὐρίσκεται, ἀλλ' οὐδ' ἐν ἑτέροις ὅσα ἡμεῖς ἴσμεν τῶν αὐτοῦ ξυγγραμμάτων ⁴, εἰ μὴ τις εἴποι τὰ τὴν ἀριστοτελικὴν ἀναπτύσσοντα ἔννοιαν. Ἀλλὰ περὶ τούτων λόγος οὐδεὶς· οὐ γὰρ θεολογεῖν αὐτῷ πρόκειται δι' ἐκείνων, ἀλλὰ φιλοσοφεῖν.

Ἐγὼ δὲ καὶ προορατικοῦ τοῦτον ἰσχυρισαίμην ἂν μετέχειν χαρίσματος. Πρὸ γὰρ χρόνων πολλῶν συνεχῶς καὶ πρὸς ἡμᾶς μὲν τοὺς

¹ ἦτ'   ² κάκεινων   ³ τί   ⁴ ξυγγραμμάτων

αὐτῷ συνόντας, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς ἑτέρους τῶν φίλων πολλοὺς οὐκ ἐπαύετο λέγειν, μάλιστα δὲ τῷ πρώτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Φαναρίου καὶ σ. 84 Νεοχωρίου Ἰωσήφ τῷ Κοσκολᾶ κατ' ἰδίαν διαλεγόμενος, || ὡς γενήσεται τις μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν μεγίστη μεταβολή. Ἦτις καὶ γέγονεν οὐκ εἰς μακρὰν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἀλλ' εὐθὺς μετ' αὐτήν. Ὁ τε γὰρ καῖσαρ τῆς Γερμανίας, τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ πρότερον διαλυσάντων τὰς πρὸς αὐτὸν σπονδὰς καὶ μάχης πρὸς αὐτοὺς ἀκηρύκτου κινήσεως, πολλῶν τε ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν διαφθαρέντων, τὴν νικῶσαν δὲ αἰεὶ¹ τοῦ καίσαρος ἔχοντος, πολλῶν ἐγένετο κύριος τῶν κατὰ Παννονίαν χωρῶν τε καὶ πόλεων, τὸν τε Ἰστρον διαβάς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς καλουμένης Βελιγράδης ἀφίκετο, καὶ ταύτην μετὰ τινῶν ἑτέρων τῶν παρ' αὐτῷ τῷ ποταμῷ κειμένων ἑαυτῷ παρεστήσατο, εἰ καὶ μετ' οὐ πολὺ ταύτης καὶ μόνης τῶν ἐπὶ τὰδε τοῦ ποταμοῦ οἱ τῆς ἐναντίας μοίρας ἴσχυσαν περιγενέσθαι· τῆς δὲ λοιπῆς Παννονίας ἀπάσης ὁ καῖσαρ εἴληψε τὴν ἡγεμονίαν, καὶ μέχρι τοῦδε ὑπ' αὐτὸν οὔσα διατελεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὰ ἄνω μέρη ἐγένοντο καὶ προσάρκτια.

Ἐκ δὲ τῶν Ἑσπερίων τοῦ στόλου τῶν Ἑνετῶν² μετὰ πολλῆς τῆς παρασκευῆς ἐξελθόντος, ἡ τε Λευκὰς νῆσος μετὰ τῆς Νικοπόλεως ὑπ' αὐτοὺς παρὰ χρῆμα γίνεται, καὶ μετ' αὐτήν ἡ περιφανὴς ἅπασα Πελοπόννησος³, μεθ' ἧς καὶ Ναύπακτος ἡ προκαθεζομένη, καθ' ἅπερ⁴ σ. 85 εἴρηται, τῶν αἰτωλικῶν, καὶ τὸ ταύτης ἐγγὺς κείμενον || φρούριον τὸ πάλαι Ἰόνιον καλούμενον. Μετὰ τούτων δὲ καὶ ἡ πρὸ τῆς Ἀττικῆς νῆσος Ἀίγινα καὶ ἡ Ἀττικὴ αὕτη· καὶ μέχρι τῆς κατ' Εὐριπον Εὐβοίας ὁ στόλος μετὰ πολλῆς ἀφίκετο τῆς δυνάμεως. Ἀλλὰ ταύτης, οὕτω τῇ θεῖᾳ προνοίᾳ δόξαν, ἀποτετυχηκῶς, ὑποτελῆ μετὰ βραχὺν τινα χρόνον Χίον τὴν νῆσον ποιεῖται τῇ τῶν Ἑνετῶν ἀριστοκρατίᾳ, εἰ καὶ μετὰ μῆνας ἕξ οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ ταύτην αὐθις ἀνέλαβον.

Τούτων δὲ οὕτω γενομένων καὶ τῶν πολέμων ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἔτι καθ' ἅπερ τινῶν θαλαττίων κυμάτων κορυφουμένων, τίς ἂν ἀξίως ἐκτραγῶδῆσαιε τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα γινομένας τότε λεηλασίας τε καὶ αἰχμαλωσίας, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ἐγγυτέρω τῆς θαλάττης ὄντα χωρία τῶν ληστῶν πάντα κατειληφόντων καὶ ἐκδρομὰς

¹ αἰεὶ
καθάπερ

² (καὶ κατωτέρω) ἐνετῶν

³ πελοπόννησος

⁴ (καὶ κατωτέρω)

συνεχεῖς ἐπὶ τὰ ἀπωτέρω τούτων ποιουμένων καὶ Μουσῶν, ὃ λέγεται, λείαν ταῦτα ἀποτελούντων. Ἡ τῶν Ἀγράφων πᾶσα περιοχὴ τοῦτ' αὐτὸ μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἄγραφος, ὡς μηδενὸς λόγου ἀξία καὶ γραφῆς οὔσα, καὶ νῦν εἰσέτι μετὰ τὴν τῶν¹ ὀπλων καταβολὴν καὶ τὰς σπονδὰς τῶν κρατούντων ὑπὸ τοῦ οὐραίου ἔτι κινουμένου συγκινεῖται καὶ πρὸς πανωλεθρίαν κινδυνεύει χωρῆσαι. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ καὶ τὸ Καρπενήσιον πέποιθε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸ χωρίων, εἰ καὶ μετριώτερον ἐν αὐτοῖς || τοῖς χωρίοις γέγονε τὸ κακὸν, ἐξ ὅτου Λιβέριος ὁ ἐκ Λακε- σ. 86 δαιμονίας, μετὰ δυνάμεως κατελθὼν ἐκ βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ τὰς τῶν ληστῶν ἐφόδους ἀναχαιτίζων, μικρὰν τινα τούτοις ἀναψυχὴν περιποιήσατο. Τοιαύτη τις ἦν ἢ ἐν τοῖς τῆδε τόποις ὠδίνουσα μὲν τὸ τηνικαῦτα, παρ' αὐτοῦ δὲ προγνωσθεῖσα γενέσθαι μεταβολή. Καὶ οὕτω συνεχῶς ἐλέγετο πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρ' αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ πάντα διακριδὸν καὶ κατὰ μοῖραν τὰ συμβησόμενα, ἀλλὰ συγκεχυμένως καὶ ἀορίστως· ἐλέγετο δ' οὖν ὁμως, καὶ τὸ πέρασ ἡμεῖς τούτων ἐθεασάμεθα, καὶ πείραν ἱκανὴν τῶν ἀπὸ ταύτης κακῶν ἐλάβομεν καὶ οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν ἀπηλλαγμένοι πάντῃ τούτων ἐσμέν, εἰ καὶ συμβάσεις ἐγένοντο καὶ πανταχοῦ τὰ τῆς εἰρήνης ἀνεκρηύχθη καὶ μετὰ τῶν ἄλλων πάντων κακῶν καὶ οἱ μοναχοὶ φόρου κατέστησαν ἔκτοτε τῆ τυραννίδι ὑποτελεῖς, ὅπερ οὔτ' ἐγένετο πώποτε, οὔτε παρ' ἡμῶν, οὔτε παρ' ἄλλων ἤκουσται γενέσθαι, ὥστε καὶ ἐπὶ πολλοὺς διαρκέσαι χρόνους, οἷά που γέγονε τό γε νῦν ἔχον.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὡς ἐν βραχυτάτοις κατὰ τε πράξιν καὶ θεωρίαν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς ψυχικὰς ἀρετὰς ἐτύγγανεν ὢν ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ. Κατὰ δὲ τὴν ιδέαν τοῦ σώματος (ἵνα μὴ καὶ τούτου || παντάπασιν ἀμνημονήσωμεν) τὴν ἡλικίαν μέτριος ἦν, σ. 87 καὶ οὔτε λίαν παχὺς, οὔτε λίαν ἰσχνός, ἀλλὰ τῆς μεταξὺ τούτων οὔσης μετέχων κράσεως, τὸ σῶμα πᾶν ἀσθενὴς καὶ βραχὺ τι προσκεκυφός², κεφαλὴν ἔχων μεγάλην, τοὺς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς, τὰς ὀφρῦς δασείας, τὴν ῥίνα³ μικρὸν τι πρὸς τὸ σιμὸν ἀποκλίνουσαν ὑποφαίνων· ὦτα τῆ κεφαλῇ ἀναλόγως ἔχοντα· τὰς παρειὰς σὺν τῷ λευκῷ καὶ τὸ ἐρυθρὸν ἐπιπολάζον ἐχούσας, χεῖλη παχύτερα, πώγωνι τὰς σιαγόνας πυκαζόμενος, τῷ τοῦ Θεολόγου ἢ τῷ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ

¹ τῶν προστεθειμένων χειρὶ νεωτέρῃ ἐν τῇ ᾧφ θωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος προσκεκυφῶς

² προσκεκυφός κατὰ διόρ-
³ ῥίνα

μεγάλου μάλλον ἐμφερῶς ἔχοντι. Τινές δὲ αὐτὸν κατὰ πάντα ὅμοιον ἔλεγον εἶναι τὸν τοῦ σώματος τύπον Νεκταρίῳ τῷ τῶν Ἱεροσολύμων μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ, τοῦτον κάκεϊνον¹ αὐταῖς ὄψεσιν ἰδεῖν καταξιωθέντες καὶ ἀμφοτέρων ἐν πείρᾳ τῆς ὁμιλίας γενόμενοι.

Μικρὸν δὲ πᾶνυ νοσήσας καὶ πυρετῷ μόνον ἐνὶ ληφθεῖς, καταλύει τὸν βίον ἐν αὐτῷ τῷ τῆς ἁγίας ὀσιομάρτυρος Παρασκευῆς μονυδρίῳ τῷ² ἐν Βραβιανοῖς, ἔτσι τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ δευτέρῳ, Αὐγούστου μηνὸς πέμπτην ἡμέραν ἄγοντος καθ' ὥραν πρώτην ἢ δευτέραν τῆς μετ' αὐτὴν σ. 88 νυκτός, καθ' ἣν τῆς τοῦ || κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φαιδροτάτης Μεταμορφώσεως τὴν πανήγυριν ἄγομεν, καὶ θάπτεται κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐντίμως τε καὶ λαμπρῶς παρ' ἡμῶν τε καὶ ἐτέρων τῶν τότε παρευρεθέντων αὐτοῦ φοιτητῶν ἐν τῷ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἔφημεν, παρ' αὐτοῦ σχεδιασθέντι μνημείῳ, καὶ εἰς τὴν ἀγήρω ζωὴν μετατίθεται, λαμπρῶς τῷ λαμπρῷ καὶ θείῳ φωτὶ παριστάμενος. Ὡς δόξα πρέπει καὶ τιμὴ καὶ προσκύνησις ἐπ' αἰδίου αἰῶνας, ἀμήν.

Ἔστι δὲ καὶ ἐπιτάφιον αὐτῷ παρ' ἡμῶν πεποιημένον τόδε·

Ἐνθάδε Εὐγενίῳιο μεγακλέος ἀνέρος ἐσθλοῦ
καῖται ἐπ' εὐσεβίῃ σῶμα μέγ' εὐγενέος.

Γέγραπται μοι ὁ βίος οὗτος κατὰ τὸ ἀψγ'ον ἀπὸ Χριστοῦ Ἰου-
νίου λ' ἐν τῷ Ἀνατωλικῷ τῆς Αἰτωλίας.

Τοιοῦτος ὁ ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου γραφεὶς βίος Εὐ-
γενίου τοῦ Αἰτωλοῦ. Εἰς ἐπίμετρον δ' αὐτοῦ προσθέτω ἐνταῦθα Ὀνειροκριτικὸν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἀνέκδοτον μὲν μέχρι τοῦδε, σωζόμενον δ' ἐν κώδικι, ὃν πρὸ μικροῦ χρόνου ἐδωρή-
σατο εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἱστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἐταιρείαν ὁ ἐν τῷ Ὠδεῖῳ Ἀθηνῶν καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς μουσικῆς κ. Κ. Ψάχος. Καὶ ὁ μὲν κώδιξ ἐγράφη τὸν δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα, τὸ δὲ Ὀνειροκριτικὸν τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου, ἐντεταμένον

¹ κάκεϊνον   ² τῷ διωρθωμένον χειρὶ νεωτέρα εἰς τῶν

εἰς στίχους ἰαμβικοὺς, εἶνε γεγραμμένον κατὰ στοιχεῖον, ἀλλὰ σῶζεται μόνον μέχρι καὶ τοῦ γράμματος Ν, ἔχον ὧδε·

Ὀνειρῶν κρίσεις διὰ στίχων¹ ἰαμβικῶν
κατὰ στοιχεῖον συλλεχθεῖσαι παρὰ Ἀναστασίου
ἱερομονάχου τοῦ Γορδίου.

α

Ἄνθραξι βαίνειν, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.

β

Βαίνων κεράμους, δυσμενῶν βλάβας φύγοις.
Βότρυς κατέσθειν, ὄμβρικὴν δηλοῖ κλύσιν.
Βρονταὶ καθ' ὕπνους, ἀγγέλων εἰσὶ λόγοι.
Βρῶσις σύκων, δείκνυσι φληνάφων ψόγους.

γ

Γάλα σκεδάζει δυσμενῶν συμβουλίας.
Γάλα γαληνῶν πρόξενον² πέλει τρόπων.
Γελῶν καθ' ὕπνους, δυσφόρους ἔξεις τρόπους.
Γέροντα σαυτὸν εἰ βλέπεις, ἔξεις γέρας.
Γυμνὸς καθεσθεις, σῶν ὑπεκστῆς πραγμάτων.

δ

Δυσωδίαν νόμιζε τὴν ἀηδίαν.

ε

Ἐκδηλὸς ἐστὶ³ βόρβορος ψυχῆς ρύπος.
Εὐχρηστον ἀνδρὶ συμπλακῆναι φιλτάτῳ.
Ἐκκλησίαις ἐστῶσιν ἔγκλησιν⁴ φέρει.

ζ

Ζώνη κοπεῖσα⁵, τὴν ὁδὸν λύει τάχος.

η

Ἥλους κρατῶν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν βλέπε.

θ

Θάλατταν ἰδεῖν μειδιῶσαν, εὐθετον.

¹ διαστίχων   ² πρόξενων   ³ ἐκδηλὸς ἐστὶ ὧν μεταξὺ φαν διαγεγραμ-
μένον   ⁴ ἐστῶσιν ἔγκλησιν   ⁵ κοπεῖσα

Θανῶν καθ' ὕπνου, φροντίδων ἔση δίχα.
 Θνηξίς θαλάσσης ἀγρίας δηλοῖ λύπας.
 Θνηξίς θαλάσσης, ἡμέρας τοῦναρ ¹ καλόν.
 Θρίδακας ἔσθιν, σωμαίων δηλοῖ νόσον.

ι

Ἴλυν ² πεπλευκῶς, τοῦ νοῦς νόει βλάβην ³.
 Ἴππους μελάνους, οὐ καλόν πάντως βλέπειν.
 Ἴππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.

κ

Κλαπεῖσα ῥάβδος, οὐ καλόν φέρει πέρας.
 Κερδοῖ συνῶν τε, κερδοσύνην προσδόκα
 Κίρκους κατασχῶν, οὐ θέλεις πάντως τύχους.
 Κόπρω καθεσθεις, ζημίας ἔξεις τρόπους.
 Κρημοῦ πεσόντα, δυστυχῆ δηλοῖ τύχην
 Κυνῶν ὀλαγμός, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.

λ

Λάκκῳ καθεῖναι σαυτόν, οὐ καλόν τόδε.
 Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.
 Λευκὰς ὄραν τὰς σάρκας, εὐθετον λίαν.
 Λύκος κεχηνῶς, φληνάφους δηλοῖ ⁴ τρόπους.

μ

Μαργαρίται δηλοῦσι δακρύων ῥόον.
 Μάχην μάχαιρα ⁵ ζωγραφεῖ κρατουμένην.
 Μητρὶ πλακῆναι ⁶ καλόν ἐς ὄναρ τόδε.
 Μῦς δ' αὖ φανείς, ⁷ ἔνδολος ἐν τρόποις πέλει.

ν

Νεκροὺς ὄρων, νέκρωσιν ἔξεις ⁸ πραγμάτων.
 Νηνησμένα (;) κρατεῖν δε προσδόκα λύπας.

. . . . .

¹ τοῦναρ κῖναι   ² ἰλύν   ³ βλάβειν   ⁴ δηλοῖ   ⁵ μάχαιραν   ⁶ πλα-
⁷ φανείς   ⁸ ἔξεις